

GÂNDIREA

ANUL II
No. 11 și 12

E X E M-
PLARUL
LEI 10.—

GÂNDIREA

E X E M-
PLARUL
LEI 10.—

REDACTOR: CEZAR PETRESCU
APARE LA 5 ȘI 20 ALE FIECĂREI LUNI
CORESPONDENȚA REDACȚIEI PE ADRESA:
CĂSUȚA POSTALĂ 170, BUCUREȘTI

PENTRU RECENZII ȘI ANUNȚAREA APARIȚIEI, DOMNII AUTORI ȘI CASELE DE EDITURĂ SUNT RUGATE A TRIMITE CÂTE DOUĂ EXEMPLARE. — MANUSCRISELE NEPUBLICATE SE ARD. CĂRȚILE ȘI MANUSCRISELE RUGĂM A FI ADRESATE REVISTEI ȘI NU PERSONAL

MIERCURI 5 IANUARIE 1923

C U P R I N S U L

ISUS IN ȚARA MEA de <i>Nichifor Crainic</i>	117
INSCRIȚIE PE UN PORTRET de <i>T. Argezi</i>	121
FERIȚII ANDRONIC ȘI ATANASIA de <i>Mihail Sadoveanu</i>	122
ZIUA DE APOI CA ORICE ZI de <i>Lucian Blaga</i>	128
DOMNIȚA FĂRĂ CUNUNĂ de <i>A. Maniu</i>	129
ACUARELĂ de <i>Ion Pillat</i>	131
SAUL de <i>Leon Domici</i>	132
MOESTA ET ERRABUNDA de <i>Al. A. Philippide</i>	139
CEA DINTĂI DURERE de <i>Demostene Botez</i>	140
SERILE CĂTUNULUI de <i>A. Pop Marțian</i>	143
ESTETICA IN ȘCOALĂ de <i>Marin Simionescu-Râmniceanu</i>	144

CRONICI:

IDEI, OAMENI & FAPTE:

Sfârșit de an literar și artistic 1823	146
Pe marginea unui almanach	147

DRAMA ȘI TEATRUL:

SCENA PLASTICĂ: PROECETELE LUI JOCZA SAVITS; REALIZĂRILE LUI J. COPEAU de <i>Ioan Marin Sadoveanu</i>	148
---	-----

CRONICI LITERARE:

UN POET AL IAȘILOR: DEMOSTENE BOTEZ de <i>Pamfil Șeicaru</i>	150
PETŐFI 1823-1923 de <i>Zoltán Frányó</i>	151
CRONICA TIPARULUI IN 1922, scrisă pentru Calendarul «Ideei Europene» de <i>Emanoil Bucuța</i>	152
CRONICA MĂRUNȚĂ	153

ILUSTRĂȚII

Ștefan Popescu: Balcic; *Steriade*: Studiu; *Luchian*: Studiu; *Pătrașcu*: Peisagiu; *Grigorescu*: Portret; *Rodica Maniu*, *Pătrașcu*: Desen; *Paul Scorțescu*: Scutari; *Maria Ciurdea-Steuerer*: Portret; *N. Tomița*: Desen; *Demian*: Desen; *Steuerer*: Desen; *Paul Scorțescu*: Stambul.
Coperta de Demian

ABONAMENTE: 1 AN, 120 LEI; 6 LUNI, 60 LEI. EDIȚIE DE LUX, 250 LEI. PENTRU INSTITUȚIUNI ȘI AUTORITĂȚI, 250 LEI ANUAL. IN STRĂINĂTATE: 250 LEI ANUAL. — INSERTII ȘI RECLAME SE FAC LA ADMINISTRAȚIA REVISTEI ȘI LA TOATE AGENȚIILE DE PUBLICITATE

ADMINISTRAȚIA: BUCUREȘTI, STR. POVERNEI, 28

E X E M-
PLARUL
LEI 10.—

GÂNDIREA

E X E M-
PLARUL
LEI 10.—

GÂNDIREA

ISUS ÎN ȚARA MEA

DE

NICHIFOR CRAINIC

PICTORII timpurilor l-au zugrăvit și chipurile lui nu seamănă două între ele. Gânditorii l-au analizat și concluziile lor se bat cap în cap. Misticii l-au imitat în nervii și 'n carnea lor, fiecare într'un fel deosebit. Sfinții — în faptele lor, și faptele lor sânt fărâmituri din fapta lui. Popoarele l-au primit și fiecare l-a împământenit după firea sa. Și totuși, în milioane de feluri și chipuri, Cristos e unul și acelaș: ca flacăra focului, care își schimbă conturul cu fiecare clipă pe care o pâlpâie, și culoarea după lemnul pe care-l mistuie.

Colindele noastre cântă pe un Cristos care e al poporului acestuia. Un Cristos coborât din lumina Evangheliei și îmbrăcat în haina pitorească, de mit idilic, a unei mentalități naive în cucernicia ei. Istoria lui Isus, pruncul, se prefacă astfel într'un mit crescut ca din vлага pământului românesc. Colindele îl amestecă printre ciobani și plugari. Dar el nu se naște în stâna oilor sgomotoase, nici între caii neliniștiți, ci în ieslea boilor doțmăi și cuminiți, cari răsufală de-ajută, aburesc de 'ncălzesc și durerile 'mblânzesc. Plaiul și câmpul îl culcă pe paiele grâului, pe florile fânului, în legănaș de păltinaș; iar vântul dulce tragăna, pruncul de mi-l leagăna; ploaia caldă dalb îl scaldă. Ingerii dau zvoană cu stebile de stele în mâini, pământul însuș se înstelează ca văzduhul, paiele din staul se auresc, fânul uscat înverzește și 'nflorește, ieslea se prefacă în raiu, iar lacrimile minunii tremură ca mărgăritarul în ochii Maicei Domnului, cu păr galben despletit ca părul Cosânzenii. Ea va toarce apoi, pe fus de argint, fașă din caier de mătășă și, ca orice gospodină cucernică, își va boteza pruncul și-l va «creștina». Și precum boul cel adânc iubit de plugari e ales în colindul nașterii dintre toate dobitoacele, tot astfel, pentru odihna pribeagă a sfintei familii, va fi aleasă umbra rotată a mărunului, fruntea pomilor în frumusețea fructelor. De-o însemnătate răspicată în curentul acestei idei e faptul că asinul, care apare neconținut în istoria evanghelică și era îndelung cinstit de iubirea poporului evreu, nu se pomenește niciodată în cântecele noastre religioase. Poporul nostru a ales din natura însuflețită și din cea neînsuflețită numai elementele înobilate de preferințele sufletului său și-a împletit din ele mitul Domnului.

Se pare că firea lui, de poezie blajină și de seninătate, se exclude dela groaznicul spectacol al suferinții. Ea nu stăruie asupra momentului de vaiet și de sânge de pe Golgota, care, în doctrina mântuirii creștine, joacă un rol capital. Chinurile Domnului, atât de bine plăcute evlaviei catolice, care le răsuțește în convulsiunile de gips ale Cadavrului ritual, cu orbite și obraji oribil învinețiți, cu fruntea și coastele văpsite în parodia sângelui sacru, — delicatețea noastră de simțire le acopere cu maldăre de flori, pe pictura sfântului Epitaf. Cântecele populare spune de «un pat mândru lucrat» unde Cristos e așezat «dormind frumos» și-l împodobește cu flori de mac, cu mintă, cu spice de grâu, cu clopoței și flori domnești, cu busuioc. E aceasta nepriceperea față de misterul creștin a unui popor nededat cu doctrina și cu dogma? E lipsa lui de adâncime mistică? Sau e respingerea fericirii căpătate prin jertfa

de moarte a altuia, fie acesta Dumnezeu însuș? E, pe semne, repulsiunea firească față de spectacolul groaznic al durerii. Și poate că în ea mocnește și lămurirea faptului istoric că încercările de catolicizare n'au prins niciodată rădăcini în sufletul românesc; nici măcar atunci când o parte din ardeleni s'au unit formal cu Roma. Resistența ortodoxismului nostru a stat, pe cât se pare, mai mult în această caracteristică a sufletului popular decât în puterea organizată a Bisericii, care n'a izbutit nicicând să precumpănească prin vreo inițiativă de cugetare religioasă.

Intr'alt colind, sfinții întreabă simplu pe Isus din ce s'a făcut vinul și grâul. Și Isus le răspunde: din sângele meu, vărsat de piroanele răstignirii, s'a făcut vinul, iar din stropii de sudoare ai trupului meu chinuit s'au închegat boabele de grâu. Nimic mai frumos și mai semnificativ în această țară de lanuri și de podgorii! Pâinea și vinul, bogăția și frumusețea ei, — închipuirea primitivă le izvorăște din Isus Cristos că din puterea zămislitoare a pământului. E contrariul dogmei euharistice a pâinei și vinului prefăcute în trupul și sângele Domnului, pe masa tainică din altar. Imaginația populară scoate pe Cristos din sanctuar, îl răspândește în lanuri și 'n podgorii și preschimbă pământul țării într'o nemărginită și veșnică Cină de Taină. Înțelesul mistic al dogmei e întors într'unul naturalist. Cu atât mai lesne i-ar veni Bisericii să-l prelucreze, pornind dela această mentalitate, din nou într'un sens mistic.

Odinioară purtam în largul câmpului colindele, încă fragede, ale copilăriei și, mai proaspete, versetele, învățate 'n seminar, ale Evangheliei. Mi-era sete de vinul armoniei, mi-era foame de pâinea înțelepciunii. Și legănam în inimă visul împăcării cerului cu pământul, a lui Dumnezeu cu omul. Știam de arătările lui Isus pe drumurile de prund și de stâncă ale Galileii și credeam în epifaniile dumnezeiești din cântecele ciobanilor noștri. Dacă el a prânzit în casa lui Zacheu, vameș între vameși, ce l-ar stânjeni să poposească într'o seară, cu Sânt-Petru, la o stână din munții noștri, să guste laptele fumegând al ospetiei ciobănești, să se odihnească pe fânul moale și îmbălsămat al plaiului și, dimineața, plecând, să binecuvânteze sporul turmelor? «Eu sânt păstorul cel bun. . .» Iată, el a zis de țara strămoșilor lui: șerpii au culcușuri, vulpile vizuini, numai fiul omului n'are unde să-și plece capul. Iar țara mea e țara ospitalității; culcușuri au șerpii, vizuini vulpile și fiul omului va găsi pretutindeni vatră caldă — inima unui creștin. . . Gândiam așa, la umbră de copac răzleț. Și gândurile mele fremătau cu frunzele lui, mai domol, mai trăgănat, sub amiază, în largul câmpului. . . Și deodată, de dincolo de zare, — ori de dincolo de vreme, — se făcea că bănuiesc, în bălău, în albastru și 'n purpuriu, năluca Domnului. Plutia ori venia în pas legănat, de sfat și de povață. Și nu știu: din Evanghelie ori din câmp, prea cunoscute arătări de oameni pășeau în urmă-i. Și poteca alerga șerpuit înnainte, spintecând în dreapta și 'n stânga tala-zuri domoale de galbene grâne ce le băteau pieptul cu spumă de spice. Veniau poate din vale, dela fântâna bătrânească. Isus va fi sorbit acolo din ulciorul Samaritencei și-i va fi spus acolo cuvintele apei celei vii, care murmură din izvorul vieții veșnice. Era cald și soarele se prăvălia în rotogoale alburii peste întinderi. Capetele oamenilor se plecau grele de soare ori poate de lumina gândului nou ce-i pătrundea și-i umplea. Și năluca Domnului păru că se rotește împrejur și nemărginirile de grâne se limpeziră până departe, la poalele cerului. Nu știu de-a fost susurul lanurilor dogorite, ori însuș glasul lui a răsunat atunci: «Ridicați-vă ochii și priviți holdele că sânt albe acum și gata de seceriș. Cine seceră, primește plată și strânge roadă pentru viața veșnică; pentru ca și cel ce samănă și cel ce seceră să se bucure în acelaș timp».

E o corespondență strânsă între atmosfera Evangheliei și atmosfera noastră, între peisagiul ei și peisagiul nostru, între spiritul ei și sensul înțelepciunii noastre populare. Sânt scene și episoade din viața lui Isus ce par'că s'au întâmplat aici, aproape de noi. Și sânt parabole, mai ales parabolele aproape toate, ca și cum ar fi zămislite în cuprinsul vieții dela noi. Parcă Invățătorul, când le rostia sub albastrul mătăsos al cerului, avea sub ochi, în zare, un plugar sămănând țarina, o stână ciobănească, un năvodar dunărean, ori o podgorie din zona dealurilor. Și tot miezul de aurie înțelepciune, închis în floarea parabolilor, pare adresat deadreptul acestui popor iubitor de pilde și de poezie. Pe acest anumit Isus îl preferă firea noastră. Nu Isus de pe Golgota, ci Isus din staulul vitelor, nu Isus din Ghetsimani, ci Isus din Cana Galileii, nu Isus din pustia ispititoare, ci Isus din parabola sămănătorului, nu Isus retezând încâlcitele subtilități ale rasei cărturarilor și fariseilor, ci Isus din mijlocul oamenilor naturii, simpli, sănătoși și buni ca ea. Isus care știe să zâmbească fiindcă înțelege

plânsul, care rabdă fiindcă cunoaște slăbiciunea omenească și care cumpănește veselia cu tristețea, care muștră mângâind și osândește iertând.

A înțeles Biserica această mentalitate ce vine din adâncul sufletului popular? Întrebarea ar avea rost numai îndreptată unei conștiințe ce s'ar fi frământat îndelung să găsească un acord între Cristos și popor, ca între sămânță și arătură. Biserica n'a făcut-o. Ea e plugarul care și-a lăsat moșia pârloagă.

Dintre prerogativele ce și-a însușit prin canoanele sinoadelor istorice, prerogative transformate într'o monopolizare a lui Isus Cristos, Biserica practică astăzi una singură: administrația tainelor. Adică: a acelor depărtate extracții, obținute în curs de veacuri, printr'un întortochiat alambic de formule, din florile proaspete ale Evangheliei. Și Evanghelia a fost înlocuită cu aceste extracții, Cristos — cu ritualismul sacerdotal. Biserica a devenit astfel, în mijlocul nostru, un fel de ciudată spițerie alchimistă care negociază paliative pentru nevoi inexistente, în lipsă de leacuri pentru nevoile reale ale zilelor noastre.

Un singur lucru i-ar sufla o patină venerabilă: rolul ei național. Dar a-i atribui Bisericii lui Cristos un rol național în sensul acestei dulci minciuni cu care ne leagă mintea manualele de școală, înseamnă a-i suprima pur și simplu caracterul de instituție divină. Venerând-o pentru acest motiv, am tăgădui-o, de fapt, cu desăvârșire. Și chiar de-ar fi avut pe vremuri un asemenea rol, care nu poate fi înțeles decât ca o înfiripare de cultură, azi l-a pierdut din mână. Dacă au fost cândva arhierii și preoți și diaconi și meșteri călugări, cari au cioplit cu sacră migală chipul dintâiu al graiului nostru scris, — împotriva înaintașilor lor ce se mulțumiau cu stearpa slavonie și cu greaca, — nu sânt oare urmașii lor, arhierii Bisericii de azi, aceia cari au stâlcit acelaș graiu, până l-au desfigurat, în actualele cărți rituale și 'n Biblia sinodală? Acum câțiva ani, pe vremea războiului, unul dintre ei s'a dovedit atât de sărac cu creerul încât dânsul, episcop, a retipărit pentru soldați Visul Maicei Domnului. În gândul înaltului prelat, Evanghelia n'a mijit o clipă. De fapt, monopolul pe care și-l atribuie Biserica asupra lui Cristos echivalează cu interdicția lui de-a circula în mijlocul poporului. În parohii n'a ajuns până acum decât doar câte un exemplar din Evanghelia, nu întreagă, ci tipărită în pericope sărbătorești pentru întrebuițarea cultică. Preotul o găngăvește fragmentar, mai mult pe nas decât cu buzele, odată 'n sărbătoare, apoi o ascunde cu grijă pe masa altarului, sub maldărul de fuste sacrate al odăjdiilor. Și astfel Biserica ne servește un Cristos pocit și găngav, care sforăie pe nas cuvinte nedeslușite. Așa va fi predicat Marele Fermecător al omenirii, odinioară, sub cerul luminos al Orientului?

După cum, ca putință culturală, Biserica nu dă mai mult decât o caricatură a graiului românesc, tot așa, ca putere spirituală, nu dă decât caricatura religiei adevărate. O ironie răzbunătoare așează pe preot, în stima publică și 'n rolul său, între moașa comunală și baba descântătoare. Fermecetele babei se întrec în efect cu slujbele popei. Iată rezultatul la care a ajuns, prin sine însăș, ortodoxia noastră exclusiv ritualistă. În creerul bisericesc adormit nu s'a oglindit realitatea vieții în mijlocul căreia el era menit să lucreze.

O ortodoxie înrădăcinată puternic în realitatea psihologică a poporului nostru și străluminată de focul adevărului evanghelic ne-ar fi dat temeliiile de razim, de statornicie și de continuitate, pe care nu le are politica nici cultura noastră. Ar fi fost fântâna din care avea să ne fertilizeze gândul religios. Dar așa, el apare în frământările moderne ale intelectualității românești, abia ici și colo, ca niște stropi risipiți, fără puterea de-a fecunda holde din belșug.

Influențele primite de pretutindeni au făcut din intelectualitatea noastră un fel de peticărie de metaluri variate, cu atât mai răsunătoare cu cât sunt mai asemenea cu tinicheaua. N'a fost dedesupt o vâlvătaie să le mistuie și să le contopească într'un tot organic cu metalul pământului acestuia. Pe deasupra tuturor, a răsunit mai asurzitor pripasul francez, cu articolele contrafăcute pe gustul nostru încă nesigur. Claritatea franceză a devenit aici superficialitate românească, spiritul francez a devenit zeflema românească, ironia franceză cinism și batjocură românească: gintă latină! Și uitând că latinitate înseamnă catolicitate, ne-am socotit superiori prin disprețul celor sfinte. Atitudinea aceasta își află monstruoasa întrupare în politica noastră, stearpă și stârpitoare de gând religios. Prezența gândului religios aduce cu sine simțul răspunderii, — o făptură exotică pentru meleagurile vieții noastre publice. Cu toate acestea, gândirea politică ne înfățișează un singuratic moment de lumină: Nicolae Bălcescu. Cartea lui de istorie e, în fond, o carte de cugetare politică, scrisă în perspectiva unei foarte largi concepții religioase. Unirea tuturor românilor era, în gândul lui, un moment

din opera de înfrățire ulterioară a națiunilor. O înfrățire în spiritul lui Isus Cristos, cum accentuiază introducerea neisprăvită a cărții. O viziune de profet, o convingere de apostol, o jertfă de martir pecetluiră evanghelistul politic al lui Nicolae Bălcescu. Și nu știu ce puteri, deopotrivă cu ale sale, l-ar despecetlui și pune la îndemâna contemporanilor.

N'am venit s'aduc pace în lume, ci sabie, zice Cristos. Și spusa lui e adevărată și pentru viață și pentru artă. Gândul religios despică ființa insului și-a lumii în două: trup și suflet, materie și spirit, instinct și conștiință, rău și bine. Din ciocnirea răsboinică a acestor două principii scânteie valoarea vieții, și dramatismul lor adânc fecundează arta. Marile epoci de înflorire a spiritului sânt pătrunse de gândul religios. Dela poemele indice până la romanul rusesc, dela Acropole până la catedrala gotică, dela Phidias până la Michelangelo, dela tragedia greacă până la drama muzicală a lui Wagner. Transfigurând năvala corpolentă a umanismului prin seninătățile evlaviei, arta Renașterii e înalta sinteză ritmică a acestui răsboiu de principii protivnice: arta latină.

Lipsind aluatul gândului religios din frământarea intelectualității noastre, arta românească nu înfățișează încă profunzimea de umbră și piscurile de soare ale marilor creații. Ea e mai mult izbucnirea instinctului decât apologia conștiinței biruitoare. În chip firesc, așezând în centrul ei pe omul dela țară, ea nu l-a înfățișat decât ca o deslănțuire de forță naturală, instinctivă. De aci și lipsa elementului dramatic, a elementului tragic din arta noastră. E poporul acesta numai instinct nestăvilit? De fapt, în el se sbuciumă, stângaci articulată, o conștiință religioasă. Religiositatea e o caracteristică a popoarelor agricole. A popoarelor care aruncă sămânța în brazdele pământului și nădejdea în nourii văzduhului. Și va dura această religiositate cel puțin atât cât știința atmosferii nu va izbuti să oblige toanele întocmirilor cerești prescripțiilor ei de ordine exactă.

Arta noastră nu poate să rămână izolată de sufletul poporului, de religiositatea lui. Inceputurile ei sunt stropite de botezul creștin. Intr'o vreme când graiul nu era încă primitiv de ritm, piatra și văpseaua ajutară geniului nostru artistic și el răsări și se mlădie nepieritor în bolți și 'n turnuri de biserici. Din umbra lor se înfiripă în scrisul de azi noul gând religios. Literatura unui Ion Agârbiceanu și a unui G. Galaction înnoadă întâiul conflict între instinct și conștiință. Și poate mâine, ei vor fi venerați ca precursori.

«Unde veți fi doi adunați în numele meu, acolo voi fi eu, în mijlocul vostru». Pe florile fânului, pe paietele grâului, în leagănul inimii populare, se naște pruncul lui Dumnezeu. Colindele îl înfășură în scutecele poeziei lor. Fie ca Biserica și arta să-l crească, să-i deschidă altarele, să-i poleiască amvoanele, să-i pregătească drumurile albe ale acestei țări, printre lanuri, printre podgorii! Innegrite de neghină sânt lanurile; păraginite de filoxeră, podgoriile. Moșiile își adastă Sămănătorul. Să desțelenească ogoarele, să înverzească fruntea pustie a dealurilor. Broboanele trudei lui și sângele jertfei lui să picure 'n sufletul acestui pământ: izvorul mistic pe care-l cântă colindul. Grâul și strugurul vor spori din sânul lui. Pâinea vremelnică și vinul vremelnic se vor transsubstanțializa în pâine veșnică și în vin veșnic. Ca într'o Cină de Taină nemărginită, vom frânge și vom turna și vom gusta trupul și vom bea sângele Domnului. Pâinea vieții și vinul artei.

INSCRIȚIE PE UN PORTRET

DE
T. ARGHEZI

Colonelului N. Condiescu.

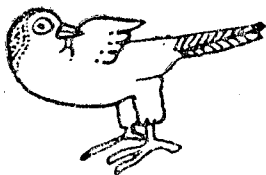
CUNOȘTI în vreme visul că sfârșește.
Ți-ai așteptat oșteanul trist pe scut
Să-ți intre 'n zale reci în așternut
Și să-ți frământa trupul tâlhărește.

Și te socoți ca iedera, de-o dată,
Rămasă 'n legănare și pustiu.
Ai bănuț că platoșa-i pătată,
Pe care odihnișezi, cu rachiu.

Făptură vrăjitoare și duioasă!
Nu te-am oprit s'aștepti și să suspini
Ci te-am lăsat să-l încâlcești în spini
Fuiorul vieții tale de mătășă.

Mi-am stăpânit pornirea idolatră
Cu o voință crâncenă și rece;
Căci somnul tău nu trebuia să 'nnece
Sufletul meu de piscuri mari de piatră.

Durerea noastră-aduce cald și bine
Celor hrăniți cu jertfele din noi.
Eu, noaptea, ca un pom, ascult în mine
Căzând miloase 'n cuiburi sfinte foi.

N. Tonitza

FERICIȚII ANDRONIC ȘI ATANASIA

DE

MIHAIL SADOVEANU

INTR'AL patrulea veac după învierea Domnului, pe vremea lui Teodosie-cel-Mare împărat, trăia în Antiohia un om anume Andronic, de meserie zlătar, adică lucrător de aur și argint. Și acest om și-a luat soție pe fiica unui alt zlătar, Ioan, și numele ei era Atanasia, care, pe grecește, înseamnă nemurire. Intr'adevăr, vieța ei pământească a fost așa de înfrântă și de curată, încât la moarte pe drept a câștigat nepieritoare cunună.

Așa, Andronic și Atanasia trăiau cu cinste în cetatea Antiohiei, înfrumusețându-și vieța prin bunătate și milă. Căci, deși erau tineri și frumoși și aveau avere și în jurul lor dănuțeau toate desmierdările lumii, amândoi se înțelegeau a duce un traiu curat; și foloasele bogăției lor le împărțiau în trei: o parte o dădea cu dragă inimă săracilor, alta o dăruiau pentru împodobirea sfintelor biserici, și din ce le rămânea trăiau ei și toți ai casei lor. Și erau iubiți și cinstiți de toți cetățenii, pentru că toate ale vieții lor erau bunătate; și umblau pe calea care duce la curatele izvoare ale Domnului.

Și în tinerețea lor, au avut doi copii: un fiu, căruia i-au pus numele Ioan, și o fiică pe care au numit-o Maria. Iar după nașterea acestor doi prunci, au început a viețui ca un frate cu sora sa, ne mai voind a se cunoaște decât cu sufletele. Iar sârguința și grija lor cea mare a prins a fi pentru sărmani. Cercetau pe bolnavi: îi mângâiau, îi alinau și le legau rănilile; și-i spălau, îi îmbrăcau și-i hrăneau. Și căutau pe cei căzuți și sângerăți, pe cei pribegi și osteniți de drumuri, și-i aduceau în casa lor și-i mângâiau. Și-și puneau mâinile lor pe fruntea văduvelor și a orfanilor și le ștergeau lacrămile. Și unde era durere, ei erau tămăduire. Și în toate săptămânile anului, Miercurea și Vinerea le petreceau în rugăciuni și post.

Astfel au trăit Atanasia și Andronic doisprezece ani blândă vieță. Și după acești doisprezece ani, într-o zi, a intrat acasă Atanasia dela biserică, după cântarea de dimineață, și a găsit pe amândoi copiii în pat, gemând. Și turburându-se, cu lacrimi s'a repezit la ei pipăindu-i. Și-i privia înjunghiată de durere.

Pe când sta ea astfel, a intrat în casă și Andronic, venind dela biserică, și o striga prin odăi. Atunci ea a răspuns:

«Nu te mânia pe mine, domnul meu, căci copiii noștri sunt cuprinși de căldură mare!»

Și a venit la patul copiilor și Andronic și, cercetându-i, i-au găsit arzând. Și le luceau ochii și gemeau în mare suferință.

Atunci Andronic, suspinând a zis:

«Fie voia Domnului...»

A întrebat femeia:

«Ce să facem acum?»

Andronic a răspuns:

«Doamna mea, tu stai cu copiii. Eu mă duc afară din cetate, la biserica sfântului mucenic Iulian, unde sunt îngropați părinții mei. Mă duc să mă rog acolo și să cer lui Dumnezeu izbăvire...».

S'a dus Andronic afară din cetate, la biserica sfântului Iulian; ș'a stat acolo rugându-se până la al șaselea ceas. Și în urma lui, sub ochii mamei cei plini de lacrimi, s'au stins amândoi copii ș'au murit, — Ioan de doisprezece ani și Maria de unsprezece. Iar când se întorcea Andronic, apropiindu-se de casă, a auzit mare plângere și tânguire. Și când a intrat în curte freamătul a tăcut. Bărbați și femei îi făceau loc să treacă și-l priviau cu lacrimi. Și pășind Andronic în odaia copiilor, i-au găsit pe amândoi alături, albi, cu mâinile pe piept; și maica sta zdrobită pe podele, la picioarele lor.

Oprindu-se înfricoșat, a stat privind. Apoi s'a întors și, intrând în camera sa de rugăciuni, s'a aruncat înaintea chipului Mântuitorului, rostind cuvintele dreptului Iov: «Gol am ieșit din pântecul maicii mele, gol mă voiu duce. Domnul a dat, Domnul a luat...».

Și și-a plecat adânc fruntea, oftând. Apoi a început a se ruga iar, cu smerenie. Iar Atanasia plângea sdrobotită lângă copii și-i chema cu dulce glas și striga:

«Vreau să mor și eu, cu iubiiții mei!»

Și nimeni n'o putea ridica de lângă ei. Plângând zi și noapte i-a privighiat; ș'atâta a gemut, ș'atâta a slăbit, încât era să moară.

Iar la îngropare s'a adunat tot poporul cetății. Ș'a venit și patriarhul, cu tot clerul său. Și cu cântări și rugăciuni au dus pe copii la biserica sfântului Iulian, afară din cetate, și i-a îngropat acolo. Iar după ce s'au isprăvit toate și s'a împtăștiat norodul, nemângâiata mamă nu voia să se miște de lângă mormântul copiilor săi. Nici rudele, nici prietenii, nici soțul său n'au putut-o ridica din lacrimi și suspinuri, — căci acolo voia să moară.

Stând singură astfel Atanasia, cu durerea și cu copii ei morți, s'a întins liniștea miezului nopții în biserică. Și făcându-se ca un abur de taină în juru-i, în lucrea candelilor a ridicat ochii ș'a văzut în fața sa pe mucenicul Iulian, în chip de călugăr. O privi blând și-i zise:

«O, femeie! de ce nu lași pe copii să se odihnească?»

Ea a răspuns:

«Nu te mânia pe mine, domnule, căci sunt adânc mâhnită. Doi copii am avut și pe amândoi i-am îngropat astăzi».

A întrebat călugărul:

«De câți ani erau copiii tăi?»

— Unul de doisprezece și unul de unsprezece, a răspuns ea.

— Atunci de ce-i plângi? a vorbit iar călugărul. Mai bine jlește-ți păcatele tale. Căci copiii tăi cei curați sunt în cer, lângă Hristos veșnicul. Nu-i plânge, ci fericește-i».

Auzind Atanasia aceste cuvinte, s'a umilit și și-a plecat fruntea. Și mâhnirea i s'a risipit.

«Dacă copiii mei sunt în cer, a grăit ea, atuncea eu pentru ce-i plâng?»

Și ridicând iar fruntea, a vrut să vorbească înainte cu cel ce i-se arătase. Dar n'a mai văzut pe nimeni în fața sa. Candelile luceau lin și biserica era goală. Neliniștită, s'a ridicat ș'a început a cerceta prin umbră. A trecut prin colțuri și pe după stâlpi. Apoi a strigat pe omul care păzia la ușa bisericii. Și înfățișându-i-se portarul, l-a întrebat:

«Unde s'a dus părintele cu care am vorbit până acuma?»

A răspuns portarul:

«Care părinte? Nu vezi că ușile sunt încuiate? Aici n'a putut nimeni pătrunde».

Plină de uimire, a înțeles Atanasia că i s'a arătat vedenie și s'a spăimântat. Și ducându-se la soțul său, i-a povestit cele ce văzuse.

Iar Andronic, cuprinzându-i cu dragoste mâinile, o privia, și a văzut-o mângâiată.

Și stând singuri, a vorbit Atanasia:

«Domnul meu, fii bun și m'ascultă. Încă de pe când trăiau copiii noștri, aveam un gând, dar am stat la îndoială să ți-l împărtășesc. Acuma, după moartea lor, m'am hotărît. Te rog du-mă la o mănăstire. Acolo vreau să-mi plâng păcatele. Am rămas singuri și se cade să intrăm deplin în slujba Domnului.

— Doamnă, i-a răspuns Andronic, mai așteaptă o săptămână și-ți cercetează gândul. Și dacă după o săptămână vei rămânea într'aceeași hotărîre, vom vorbi iarăși despre asta».

Și trecând zile și săptămâni, ea nu și-a schimbat gândul. Ci cu mai multă tărie se hărăzea slujbei Domnului și inima i se umplea de dor pentru singurătate.

Ci stând soțul și soția iarăși la sfat, amândoi s'au hotărît cu dreaptă inimă și dragoste. S'au chemat pe tatăl ei, zlătarul Ioan, și i-a grăit astfel Andronic:

«Tată, noi ne-am hotărît să ne ducem la sfintele locuri, să ne închinăm. Îți încredințăm ție casa și toată averea noastră. Iar dacă vei afla că ni s'a întâmplat ceva pe cale și nu ne vom mai întoarce, te rugăm să împarți averea noastră la nevoiași, iar casa s'o faci bolniță săracilor și gazdă străinilor».

Și încredințând după aceea Andronic socrului său casa și averea, a rămas numai cu Atanasia. S'amândoi chemând pe robi și pe roabe, i-au liberat, îmbrățișându-i. Apoi, într'onoapte, fără ca să-i simtă nimeni, numai cu cât era pe ei și cu puțini bani de drum, amândoi soții au ieșit în casă și au apucat calea străinătății.

Era liniște în cetate și ei umblau singuri, ascultându-și pașii. Și când a ieșit afară de ziduri s'au prins a urca o potecă, s'a aprins răsăritul și zorile au vărsat lumină asupra lumii. S'atunci întorcându-se Atanasia cu fața spre cetate, a văzut dormind furnicarul întru care trăise, și n'îngrămădirile de case a cunoscut căminul său, în care fusese fericită ani și ani cu soțul și cu copiii săi. Ridicând ochii spre cer, a grăit:

«Dumnezeule, cela ce-ai zis lui Avraam și Sarei: Ieși din pământul și din neamul tău și mergi în locul ce-ți voi arăta, — caută spre noi și du-ne întru frica ta. Pentru tine ne-am lăsat casa deschisă: nici tu nu ne închide nouă ușile împărăției tale!»

Și cuprinzând pe soțul său de mână, amândoi au privit în spre biserica sfântului Iulian, unde lăsau morminte iubite, și plângând s'a întors s'au pornit în calea lor, cu capetele plecate, fără a mai privi îndărăt.

S'au mers ei drumuri pustii și lungi, până ce-au ajuns la Ierusalim. Și s'au închinat sfintelor locuri: la Muntele Măslinilor, la Golgota și la Sfântul Mormânt, s'au vorbit cu părinții cuvioși, luând binecuvântarea dela ei. S'au părăsit sfânta cetate s'au pornit fără să-i știe și să-i cunoască nimeni, ca doi pribegi streini și mârniți, la Alexandria în hotarul Egiptului ca să se închine sfântului mucenic Mina. S'au răbdat arșiță, foame și sete, și le-au sângerat picioarele, și dormiau sub cer și sub stele, și n'au ostenit până ce-au văzut apele Nilului. Și ajungând sub cetate, Andronic a văzut pe un țăran sfădindu-se cu un călugăr. S'a întrebat:

«De ce vă certați fraților?»

— Iată de ce, a răspuns țăranul. Călugărul acesta a închiriat dela mine un asin, ca să meargă la schit, unde este stareț cuviosul părinte Daniil. Și eu îl îndemn să pornim acum, să umblăm noaptea și s'ajungem mâine la vreme, până nu începe arșița cea cumplită a soarelui. Și el nu vrea să mă asculte.

— Fiți liniștiți și împăciuitori!» a grăit către ei Andronic. Și cugetând că întâlnirea aceasta este ca o solie care-l cheamă la sfântul schit, a întrebat iar pe țăran:

«Frate mai ai și alt asin?»

— Mai am, a răspuns omul.

— Atunci închiriază-mi-l și adă-l, a grăit Andronic, căci vreau și eu să merg la schit».

Și pe când omul se ducea să caute asinul, Andronic s'a întors grăind către soția sa:

«Doamnă, eu mă duc la schit să primesc binecuvântarea. Rămâni aici și așteaptă-mă până ce mă întorc».

A răspuns Atanasia:

«Ia-mă și pe mine, că doresc și eu să văd schitul.

— Nu se poate, i-a răspuns Andronic, căci nu este obiceiul să între femeile în schit».

Atunci ea s'a întristat cu lacrimi și-a vorbit:

«O, domnul meu, dă cuvânt sfântului Mina că mă vei duce și mă vei lăsa într'o mănăstire de femei».

Iar Andronic i-a făgăduit că-i va împlini dorința și ea și-a conținut lacrămile și s'a liniștit.

Și s'a dus bărbatul la schit, cu călugărul și cu țaranul; ș'a văzut cuvioasă așezare în munte, între livezi de palmieri și măslini, de unde se vedeau bălțile Nilului și marea cea albastră și nemărginită. Ș'a primit dela părinți binecuvântarea. Și auzind de părintele Daniil starețul, s'a înfățișat lui și i s'a închinat cu smerenie. Și întrebându-l cuviosul despre cele triste și schimbătoare ale vieții, i-a povestit Andronic totul — despre el și despre soția sa. Ș'a adăugat aceste cuvinte:

«Prea cuvioase, soția mea n'are liniște până ce n'a intra în viața schivnicească, precum i-am și făgăduit în numele sfântului mucenic Mina».

I-a răspuns cuviosul Daniil, cu blândețe:

«Fii liniștit, frate. Poți să aduci pe soția ta aici. Și eu îți voi da carte ca s'o duci în Tebaida și s'o așezi în mănăstire de femei».

Și bucuros, chiar în acel ceas, s'a întors Andronic la zidurile Alexandriei și a găsit pe Atanasia neclintită, așteptându-l în locul unde o lăsase. Și noaptea, călărind pe asini, au supt la schit și a înfățișat-o Andronic cuviosului Daniil pe Atanasia. Ș'a vorbit cu ei starețul frumoase lucruri și le-a spus mântuitoare cuvinte; și ascultând din gura Atanasiei durerile ei trecute, o vedea statornică în neclintită hotărâre de a-și închina singurătății viața. Așezându-se la masa lui, a scris carte către mănăstirea Tavenisiolului și, binecuvântându-i, le-a dat drumul, cu cartea.

Ș'a dus Andronic pe soția sa la mănăstirea de femei, în pustia Tebaidei. Ș'acolo a îmbrăcat Atanasia straiu călugăresc, începând viață nouă, departe de răsuntetul lumii. Și s'a despărțit de ea Andronic, zicându-i cu întristat glas:

«De-acuma, doamna mea, n'am să te mai văd niciodată în această viață!»

Și întorcându-și fețele unul de către altul cu lacrimi, ea a rămas în Tebaida, iar el s'a întors la schit. Iar părintele Daniil l-a îmbrățișat și l-a făcut călugăr; și învățându-l viața cea îmbunătățită, i-a dat chilia ca s'o locuiască singur și să-și liniștească ostenitul suflet.

*

Doisprezece ani a petrecut fericitul Andronic viața de monah, supunându-se asprimilor, singurătății și postului. Nimic din ce fusese odinioară bune și al său, nu mai străbătea în pustia întru care viețuia. Iar după doisprezece ani s'a ridicat și s'a înfățișat la părintele Daniil, astfel rugându-l:

«Cuvioase părinte Daniil, învoiește-mă să mă duc la locurile sfinte, ca să mă rog la mormântul Izbăvitorului nostru».

Îmbrățișându-l, starețul Daniil a făcut rugăciune, l-a binecuvântat și i-a dat drumul să plece la locurile sfinte, depărtată și anevoiasă cale. S'a pornit Andronic pe jos și c'un toiag subțire în dreapta, și umbla pe drumurile Egiptului. Și 'n ziua a treia a călătoriei, trudit înfierbântat fiind, s'a așezat puțin sub un molid, ca să răsuflă. Atunci rânduiala lui Dumnezeu a fost că a văzut venind spre el un călugăr mărunț și puștel la trup, și spân, cu fața veștedă de înfrânări și negru la chip ca un harap din pricina arșițelor pustiei. Acest călugăr era Atanasia, în port bărbătesc; și din frumusețea ei de odinioară nimic nu mai rămăsese și soțul său n'a mai cunoscut-o.

Apropiindu-se călugărul cel negru și uscat, s'a închinat unul altuia. Ș'a întrebat streinul oprindu-se:

«Frate întru Hristos, nu ești tu ucenicul părintelui Daniil? Și nu te cheamă Andronic?»

— Da, eu sunt, așa mă cheamă.

— Și 'ncotro călătorești?

— Călătoresc în spre locurile sfinte. Mă duc acolo să mă închin, înainte de a părăsi această viață. Dar tu unde mergi, și care-ți este numele?

— Numele meu este Atanasie, a răspuns streinul, și pașii mei se 'ndreaptă tot în spre sfintele locuri, unde a pățimit Mântuitorul».

A vorbit Andronic:

«Atunci, părinte Atanasie, să mergem împreună».

Ș'a răspuns străinul:

«Dacă vrei să mergi cu mine împreună, atunci să pui pază gurii tale, ca să călătorim în tăcere».

— Bine a răspuns Andronic, să fie așa cum hotărăști: vom călători în tăcere».

Fără a se odihni, streinul a grăit iar:

«Atunci să mergem, frate al meu; calea-i lungă și grea. Rugăciunile sfântului tău stareț să ne întărească!»

Au pornit. Ș'au mers unul lângă altul tăcând, pe depărtate căi, prin Egipt și Asia, — până ce-au ajuns la sfânta cetate a Ierusalimului. Și s'au închinat în locurile patimilor răscumpărării, ș'au înconjurat toate chinoviile și mănăstirile. Ș'au pornit îndărăt pe aceleași drumuri rare și într'aceeași tăcere. Ș'au poposit la Alexandria-cetate și s'au dus să se închine sfântului mucenic Mina. Și stând amândoi alături și rugându-se în singurătatea bisericii a pătruns o rază de soare până în umbra lor, printr'un geam, și era această rază ca o amintire a unei vieți de altădată.

Și s'a întors Atanasia către părintele Andronic, vorbindu-i încet:

«Primești, părinte, ca să viețuim amândoi într'o chilie?»

— Primesc, a răspuns Andronic, însă mai întâiu cată să cer învoire dela sfântul părinte Daniil.

— Du-te atunci și cere învoire, a vorbit Atanasie; iar eu te voi aștepta în schitul ce se chiamă al optsprezecelea. Și de-ți va da voie părintele, — să vii să mă iei. Și precum am călătorit, așa să petrecem, tăcuți, în chilie. Ci de nu vei putea petrece în tăcere, chiar de ți-ar da voie părintele, tu să nu vii, căci nu vreau să viețuiesc decât tăcând».

Ridicându-se Andronic, s'a suit la sfântul stareț Daniil și i-a povestit toate. Și Daniil binecuvântându-l, i-a răspuns:

«Du-te și ia pe Atanasie și petrece cu el în tăcere, de vreme ce este călugăr desăvârșit».

Apoi Andronic s'a întors și a luat pe Atanasie și l-a dus în chilia sa. Ș'au fost doisprezece ani tovarăși, trăind în frica lui Dumnezeu și în tăcere. Și n'au toată această îndelungă vreme, Andronic n'a cunoscut că Atanasie este soția sa, nici din cuvânt, nici din mișcări, nici din tot ce poate cunoaște omul la un soț mult iubit. Căci Atanasie se ruga într'una lui Dumnezeu, să nu fie cunoscut. Iar părintele Daniil adeseori venia la dânșii și-i învăța; și vorbeau despre fericirile singurătății și înfrângerii.

Iar într'un rând, fericitul Daniil a stat mai mult la ei, vorbind despre cele sufletești. Și se întorcea la Chilia lui. Și când era să puie mâna pe ușă, l-a ajuns din urmă Andronic, gâfâind și zicându-i:

«Părinte Daniil, te rog întoarce-te, căci Atanasie se duce către Domnul!»

Intorcându-și Daniil pașii, a intrat iar în chilia celor doi tovarăși și a găsit pe Atanasie căzut pe culcușul său și stropit de arșiță. Și l-a întrebat starețul:

«Cum te simți?»

Iar Atanasia, întorcând spre el privirile, a început a plânga.

«Nu trebuie să plângi, i-a grăit Daniil, ci trebuie să te bucuri, de vreme ce te duci să întâmpini pe Hristos».

— O, nu plâng pentru mine, a răspuns Atanasie, ci pentru părintele Andronic, care rămâne singur. Fii bun, părinte Daniil, și ascultă ce-ți spun. După ce mă voi alina și mă veți îngropa, să căutați sub căpătâiul meu. Vei găsi o scrisoare. După ce-i citi-o, s'o dai părintelui Andronic».

După aceste cuvinte, și-a întors ochii către cer, s'a rugat, ș'a primit dumnezeieștile taine. Ș'a trecut către cealaltă viață.

Iar când au venit frații ca să-i îngroape trupul, uimiți au aflat că era femeie cu firea. Și sfântul stareț Daniil, căutând sub căpătâiu, a găsit scrisoarea; și după ce-a citit-o, a dat-o lui Andronic. Și atunci a cunoscut soțul că viețuise în tăcere cu soția sa, fără să fi știut. Ș'au preamărit cu toții pe Dumnezeu.

Iar de această minunată întâmplare s'a dus ca fulgerul veste în toate mănăstirile; ș'a trimis cuvânt și starețul Daniil, de-au venit monahii din Egipt și din depărtatele pustiuri; și s'au adunat lavrele Alexandriei și călugării cei cu haine albe; ș'au îngropat cu cinste trupul fericitei Atanasia. Ci fața ei tristă și vestejită de înfrânări totuș par'că zâmbea, mergând întru Domnul, care o împodobise cu răbdarea cea necunoscută de oameni.

După îngroparea fericitei Atanasia, starețul a rămas șapte zile cu Andronic. Și 'n ziua a șaptea, a voit să-l ia cu sine, în chilia sa, ca să facă pomenirea morții. Inșă Andronic îl ruga, zicând:

«Lasă-mă, părinte, ca să fiu îngropat și eu aici, cu doamna mea Atanasia».

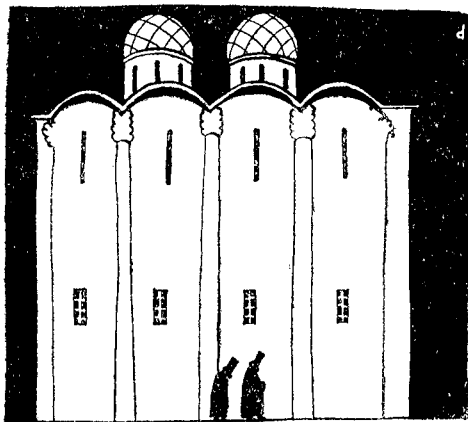
Ș'a ieșit părintele Daniil, lăsându-l. Iar când pășea în chilia sa, l-a ajuns din urmă un călugăr, care-l chema:

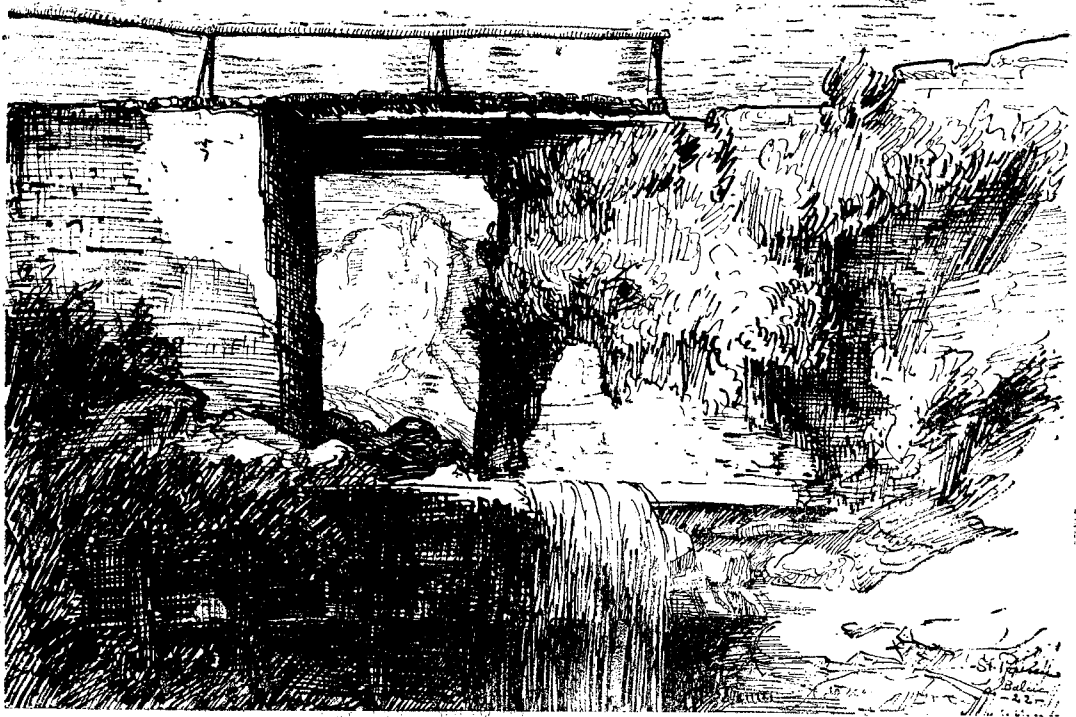
«Părinte Daniil, întoarce-te! Andronic se duce către Domnul!»

Iar starețul îndată a trimis în urma părinților, care plecaseră spre schituri și pustiuri, și i-a poftit îndărăt. Și ei s'au grăbit a se întoarce, și l-au găsit încă viu pe Andronic; și au fost binecuvântați de dânsul.

Și stând părintele Daniil la căpătâiul lui, a suspinat Andronic și s'a stins. — Și l-au pus călugării, cu cântări de slavă, în mormânt, lângă doamna sa Atanasia.

Din volumul «Viețile Sfinților» de Mihail Sadoveanu și D. D. Pătrășcanu, care va apărea în curând.

BALCIC

Ștefan Popescu

ZIUA DE APOI CA ORICE ZI

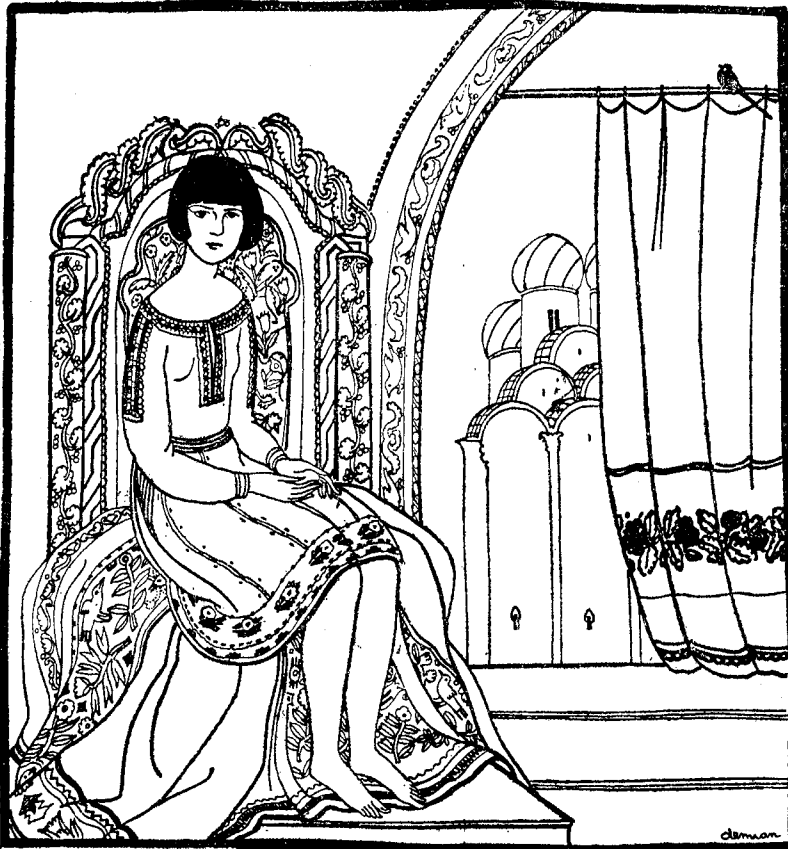
DE
LUCIAN BLAGA

ASCULTAȚI?..

Unde te'ndrești e ca un cântec mare și larg;
nu știi de unde s'a ridicat.
Ai crede că sicriile s'au deschis în pământ
și din ele au sburat
nenumărate ciocârlii spre cer.

Vre-o taină mai aștepți? E lângă tine.
Omule e-adevărat: din tot ce-a fost —
nimic nu s'a schimbat.
Și totuși, o — dac'ai ști...
...Ți-aș spune mai mult —
dar stele bolnave ce-au răsărit pe cer
mă roagă, mă roagă să tac.
E înzadar.

Demian

DOMNIȚA FĂRĂ CUNUNĂ

DE

ADRIAN MANIU

CRAI-Vechiu a fost un împărat vestit, ca toți împărații din vechime.

Când închise ochii pentru acel somn ce nu mai sforăie la sfaturile boierești, poporul recunoscă chipul lui în petecul de lună trecută, ce poartă de atunci numele de Craiu-vechiu. În aurul ei, ca într'un ban galben, se deslușește înfățișarea lui. Dar unui portret în lună nu i se poate cere prea multă asemănare.

Văzut-ați, întotdeauna lângă lună o stea mică?

În toate poveștile se pomenește de copila lui. Pe vremea aceea, vrăjitorii umblau cu adevărat, unii călărind vătraie, alții mâțe — precum le era pofta. Iar stăpânirea, când prindea pe câte unul din acești netrebnici, îi prăjia, fiindcă, potrivit tăriei Statului, se încumetau să facă din pietre aur. Aurul și dreptățile trebuind să rămâie, până la veacul veacurilor scumpe.

Tare frumoasă a fost Domnița și i s'a tras porecla de «Domnița fără cunună», pentru că nici când nu a avut nevoie de asemenea podoabă, ce ar fi ascuns părul ei strălucitor și luminos. Era mai mândru ca razele soarelui, întrucât cum și cărturărește e de făcut dovada; razele soarelui fugare și răzlețe nici nu se pot împleti, nici nu strălucesc întotdeauna, și, dacă sunt moi și gălbioare ca părul Domniței, apoi nicidecum nu au acea mireasmă de floare îmbătătoare ce o desfăcea vântul din cosițe. Când se plimba prin grădină, chiar ar fi murit odată de ciudă, în fața ei, un trandafir, căutând ca să se întrecă, doar-doar a ajunge să aibă și el o atât de ametoitoare adiere — lucru ce au adevărit curtenii toți.

Și pe urmă, rânduri au murit toți trandafirii, când se întoarse iarna — care și ea, cât era de geroasă și cum isbutea să semene în argint cu un trandafir alb — totuși se înciuda și lăsa să cadă ca o desfoiată roză albă, șirul fulgilor de zăpadă. Fulgii se răsuceau desnădăjduiți în văzduhuri, înțelegând că oricât ar încerca să se asemue obrazului Domniței, acela e de zăpadă ferbinte. Fulgii se schimbau grăbiți în lacrimi.

Mai frumoasă decât costița și decât obrăjiorul (ochii nici nu mai încerc să-i arăt cum erau scriși), Domnița avea o inimă bună, atât de bună că nu se poate spune. Cel puțin așa strigau toți boierii și toate boieritele când vedeau că lasă câinii să-i tragă poalele straelor, că din palmă dă calului să mănânce dulciuri și pe servitorii ei nu-i bate prea des și le dă din însăși mâncarea ei, când era scârbită să mai mănânce.

Se bucurase Domnița că poate dăru fără durere din prea multul ei și că primește nemăsurată recunoștința. Și mai fericită fu când mult pomenita zăpadă începu ușor-ușor să se scuture, măcinată din norii ce arătau grei ca pietrele de moară. Ii păru bine că sunt atâția fluturi, atât argint, atâtea diamante și că din toate se pot face oameni de zăpadă cu nasul de cărbune și în mâni cu o mătură (semănau și cu oamenii soldați, cari trebuie să fie țapeni, semănau și cu oamenii cârmuitori, cari trebuie să se topească). Domnița lucra de zor cu acea patimă și înfrigurare pe care o pun atâția pentru lucruri de prisos.

Intregul palat se îngrijea — ea știa bine — de împodobirea pomului de Crăciun. Așa că fusesse lăsată singură. Știa că are câteva ceasuri în care nu trebuie să dea socoteală nimănui. Se poate prea bine ca, hărăzită cu atâtea daruri, să fi avut și pe acela de a se face nevăzută — dar lesne nu e de crezut; stăpânitorii fiind mai des decât norodul nevăzătorii. Mai lesne socot că descoperise ușa tainică de sub pământ, ce o are orice palat, clădit după cerințele domniei. Anume făcută în zilele cele așezate pentru clipa fugii. Destul că fetița se trezi la marginea orașului. Era întuneric și noroi mult în acel oraș, încât curând hainele ei se mânjiră ca ale bieților oameni. Întăiu, voioasă că-și cunoaște împărăția, obosi grabnic și cercetă ajutor. Ii era și foame, și frig, și sete, și pasul șovăelnic. Infrântă, căută cu ochi desnădăjduiți.

Un om bine îmbrăcat, spre care se îndreptă, îi strigă:

— Muncește!

Și un ciung privi cu poftă la brațele ei amândouă:

— Să fiu ca tine, aș intra într'o fabrică!

O femeie îi zise:

— Ești tânără. Vinde-te. În orașul acesta toate se vând — fericiți cei ce pot cumpăra — munca m'a urîțit, dar nu-mi dă hrană.

La o răscruce de drum, văzu un soldat ce, înarmat, purta spre temniță un copil; întrebă vina lui; — era orfan și furase, de foame, o pâine.

Zăpada cea frumoasă abia acum o înțelesese că e rea și simțea că are să înghețe ca și alți nevrednici. Cine o pusese să se joace atât de departe? Incepu să tremure de frig, gândind ce bine o duc câinii și pisicile în odaia ei, și pricepând că nu toți săracii vin la poarta palatului ca să le dea alinare, ba chiar că nici nu le poate da la toți. Se gândi să le scrie toate acestea cândva, într'un basm, pentru cei mulți, căroro să le dea vorbe multe și bune.

Atunci când își frângea mâinile, ne mai găsind drum, un vrăjitor se apropie de ea și o privi țintă în ochi. Domnița rămase nemișcată, zgribulită ca o turturea sub privirea șarpelui, și necunoscutul, fără să rostească o vorbă, o duse până la porțile grădinii împărătești.

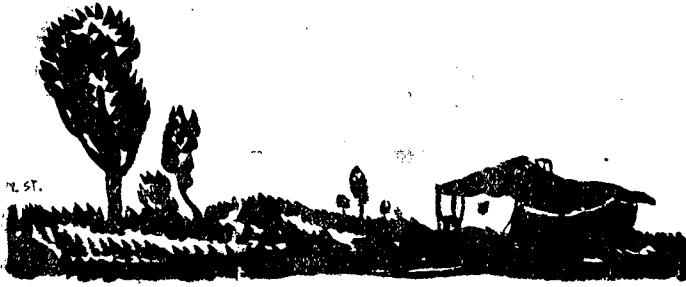
Doctorii au crezut că Domnița aiurează, pentru că a răcit jucându-se cu oameni de zăpadă.

Dar Domnița era tânără și plină de viață, așa că repede s'a vindecat și a început să se joace iar și să fie bună ca mai înainte. Ț drept că, uneori, mai cu seamă la început, o mai oprea gândul; cum de fiul lui Dumnezeu s'a născut într'un grajd? Dar cum, de Crăciun, primea în preamărirea acestei minuni, cele mai frumoase daruri, aștepta cu tot mai multă nerăbdare prăznuirea și uita ea însăși această întâmplare.

Iși alegea, în schimb, alte vise plăcute. Se pregătea să fie soția unui Craiu-Nou, în ziua când tinerețea îi va fi destul de înflorită și își închipuia cât de grozav o să se bucure norodul hârțuit de sărăcii și răsboaie, la nădejdea că se va însoți cu un mire tot de neam. Și din piept i se înălța dorul de a mulțumi poporul cu această fericire, care îi sclipea în suflet ca o stea mică pe un cer negru.

Despre noaptea din zăpadă și despre ciung și femeie, și despre soldatul ce ducea cu pușca orfanul fiindcă furase o pâine, nu-și mai aminti pe urmă de loc.

Iar vrăjitorul, pentru că nu exista pedeapsă capitală, a fost prăjit în untdelemn.

Steuerer

A C U A R E L Ă

D E

I O N P I L L A T

NU cuvintele purtate ca arginții
Ce-au trecut din mână 'n mână pe tejghele,
Ar putea să mi te chieime 'n ochii minții,
Râu muntean, cu limpezimi de acuarele.

Cum să dau cu slove negre și tocite,
Jocul fraged: numai apă, numai soare —
Și frunzișul: spumă verde pe răchite,
Și lumina: aur sprinten sub picioare —

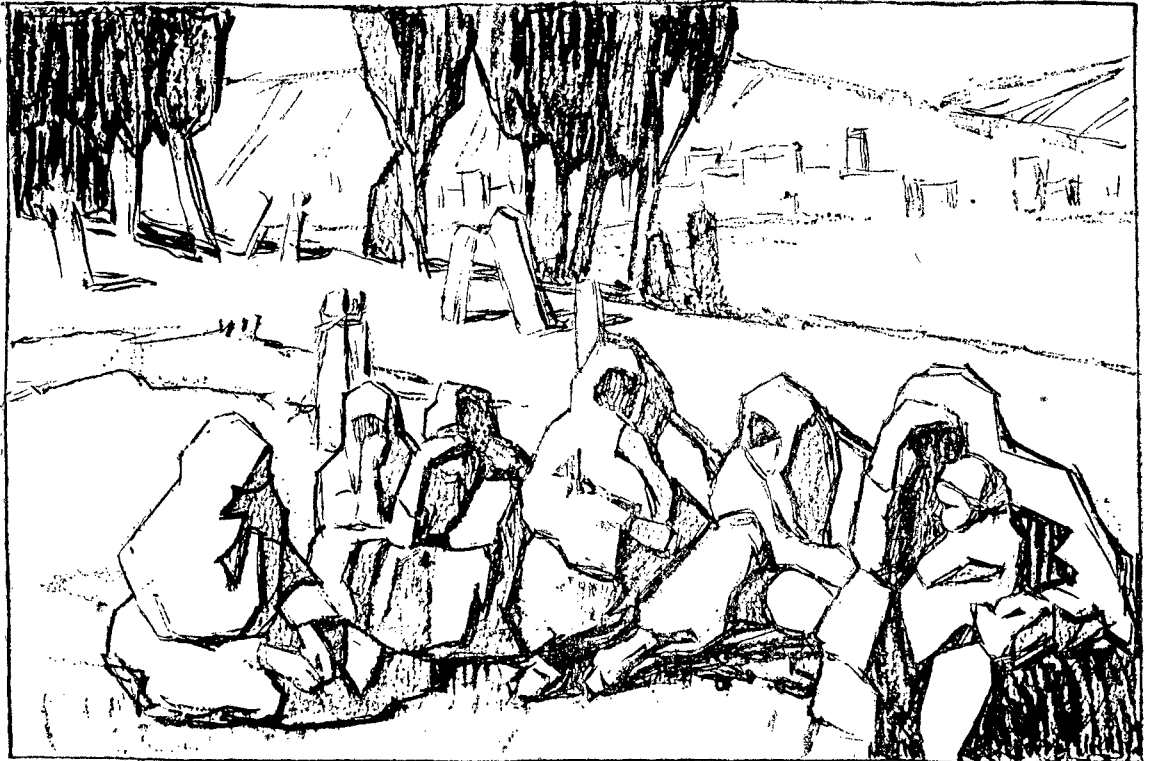
Naltul cer primăvărativ care mână
Sus la munte, pe ulmet și pe ariniști,
Norii albi și le adapă turma până
Vine seara cu-ale umbrelor neliniști?

Cum să spun eu înserarea, cu silabe —
Ceru 'n zare vânăț cum e fața prunei,
Toate morile 'n genunchi ca niște babe
Ce albesc pe prundul gârlei pânza lune?

Cât ași vrea să uit de tot abecedarul,
Din tăceri să pot urzi painjenișuri
Să prind stele licărind 'ntreg hotarul
Apelor încremenite 'n luminișuri —

Și, în zori, în vorba-mi nouă să pătrunză:
Ceru 'n aripi care cântă arăturii,
Glasul apei, tactul morii, vântu 'n frunză,
Cucul, ritmic, ca și inima pădurii.

SCUTARI

Paul Scorțescu

S A U L

DE

LEON DONICI

I

DOUĂ nopți de arândul somnul sburase dela căpătâiul regelui.

În zădar cântau muzicanții iscusiți cântece asiriene ca să cheme somnul întăritor și să odihnească inima istovită a regelui.

În zădar bătrânul și credinciosul Doic din Idumeea, îi povestea despre zilele acele îndepărtate, când Saul trăia în neamul Beniamin, la tatăl său Kis. În zădar povestea Doic și despre zilele acelea glorioase, când întins în praf, zăcea în fața lui Saul cerând îndurare, temutul, vestitul și îndrăznețul rege al Amonitenilor—Naas.

În zădar i-se turnă regelui și o băutură aducătoare de somn, fiartă din ierburi aromate, culese în valea Engadi și din pământul Galaadului.

În zădar.

Somnul fugia de ochii regelui. Puternic, uriaș, mai înalt și mai frumos decât toți fiii izraelului, stătea întins pe pieile de leopard, cu ochii înflăcărați, pironiți în depărtări nevăzute. Lângă rege zăcea sabia lui care gustase mult din sângele dușmanilor. Căci nu se despărția regele de sabia lui și de suliță, nici în zilele de sărbătoare, nici în zilele de muncă,

nici în nopțile îndelungate; nu se mai despărția regele de armele lui de când l'a părăsit Dumnezeu și duhul negru a umbrat inima lui cu aripi întunecate.

Și a treia zi regele a făcut o serbare ca să se liniștească cu vinul dulce din Hebron și Liban, cu dansurile iscusite ale heteencelor oacheșe, cu cântecele muzicanților din harpă și kinouri, cu mișcările misterioase ale descântătorilor de șerpi filistenieni, cu aromele dulci ale tămăduitoarelor ierburi uscate ce ardeau în căștile înalte bătute în aur, cu îndelungi-povestiri, cu amicii lui credincioși și tovarăși de luptă.

Luminoasă și solemnă era serbarea regelui. Pâlpâitor și focos ardeau sfeșnicile, pluteau norii aromați ai ierburilor scumpe; se mișcau grațios sub gemătul kinourilor, sub sunetele acelea ascuțite și sonore, se mișcau frumoasele heteence oacheșe; sclipeau armele căpitanilor și pietrele fără preț în brățările lor, în steme și în brăuri.

Se găsiu între rășboinicii străluciți și fiul regelui, cel mai mare și cel mai iubit, Ionathan, puternic ca cedrul din munții Libanului, și Amal din Galaad, cel care se luptase atât de vitejește contra elefanților filistenieni și Nahor din Hebron, căpitanul purtătorilor de sulite care a prins pe regele Naas. Era și credinciosul Doic, căpitanul găzii regelui și încă mai mulți și mai mulți dintre acei pe care Saul s'a obișnuit să-i vadă în luptă, în fruntea oștirii.

Regele stătea pe scaunul său, făcut din sicomor negru, acoperit cu mătăsuri scumpe de Damasc. Regele era îmbrăcat în odăjdii închise deasupra armurei, pe care nu o mai desbrăca de mult nici ziua, nici noaptea. Pe pieptul lui puternic, atârnat de un lanț subțire de aur de Ofir, sclipea un rubin uriaș; piatra neamului Beniamin, și podoaba aceasta, în lumina pâlpâietoare a sfeșnicilor părea o mare picătură de sânge. Brațele regelui erau împodobite cu brățări, iar stema regească pe fruntea lui scânteia cu stelele sclipitoare ale uzumruzilor. Brăul de aur era împresurat cu topaze și agate, însă mai orbitor decât pietrele scumpe și decât ascuțișul oțelului, ardeau ochii regelui, și era neînțeleasă și spăimântătoare privirea lui.

În dreapta regelui stătea copilul purtător de arme, ținând scutul ferecat în aramă și sabia uriașă, și alături se înalța sulita înfiptă în pământ cu o lovitură puternică.

Regele rămânea tăcut și veselia serbării se stingea ca un sfeșnic sub vânt, se stingea de privirea lui întunecoasă, de fruntea lui mândră și tristă, de tăcerea lui grea ca o lespede. În fața regelui stătea o cupă de ametist, plină de vin negru și dulce de Hebron, dar regele nu o atinsese și ametistul care, după cum credeau bătrânii, alungă gândurile negre, n'a putut să împrăștie tristețea și neliniștea regească.

S'au stins sunetele sonore ale keinourilor, au tăcut harpele, ca niște statui de bronz au rămas aplecate și nemișcate în fața regelui tinerile heteence. Cu o mișcare înceată de mână regele le dădu drumul.

Ardeau limpede sfeșnicile, iar deasupra, prin tavanul deschis se vedea cerul întunecos, presărat cu stele îndepărtate și nemuritoare.

Și ridicându-și capul, cu barba neagră, împletită cu firuri de aur și presărată cu praf de aur asirian, regele îndelung și nemișcat privi la stelele îndepărtate ca și cum ar fi căutat de la dânsule, răspuns la neliniștea lui.

Simția că vrăjmașul e aproape, poate chiar undeva alături și râvnește scaunul lui, și întinde mâna lacomă la coroana lui strălucită; Dumnezeu l-a părăsit și Samuel i-a aruncat blesteme înfricoșate. Dar încă puternic e brațul lui și ca o trestie e ușoară în pumnul lui sabia grea.

Vai de dușmanul lui!

Îl va șterge de pe fața pământului, îi va șterge și urmele, și pe sclavii lui și pe sclavii sclavilor lui și praful lor îl va împrăștia în vânt, într'o pustie fierbinte.

Și a luat regele cu brațele lui puternice cupa de ametist și a băut vin negru și dulce de Hebron, l-a băut pentru gloria atotputerniciei sale, pentru coroana strălucitoare, pentru pieirea dușmanului nevăzut și tainic.

Și cu o înclinare de frunte, regele a dat drumul oaspeților. Unul după altul treceau aplecându-se, și regele numai cu o mișcare a pleoapelor răspundea la închinările lor.

Cel din urmă trecu David. Iar privindu-i fața lui tânără și trandafirie, ce semăna cu zori, își aduse aminte regele că nu odată David îi alungase gândurile negre cu cântecul său dulce și cu suspinul coardelor de harpă, și-i spuse:

— Rămâi!

CUM David stătea într'un ungher și degetele-i atingeau repede strunele harpei.

Sfeșnicul înalt, cu flacăra pâlpâitoare, îi lumina obrajii și obrajii se schimbau, ca și cum deasupra lor ar fi trecut umbre.

Țarul îl asculta, sprijinindu-și coatele de genuchi și acoperindu-și cu palmele fruntea mândră și întunecată.

David cânta despre cerbii repezi ce trăesc în pădurile Abdolamului, sau merg să se adape la izvoare liniștite și străvezii; cânta despre pustia fierbinte, unde asemenea unor ochi roșii sclipsesc florile de hysop; cânta despre femeile cu brațe desmierdătoare, care în ceasuri de seară, când se stinge soarele coboară cu ulcioarele la fântână; cânta despre marea îndepărtată, unde trăesc delphinii și unde scufundători îndrăzneți pescuesc perle din fundul misterios al apelor.

Și liniștea pogora în sufletul regelui istovit și pacea îl învăluia cu aripile sale potolite.

Și numai regele asculta cântecele acestea și credinciosul Doic, care nici odată nu-l părăsia și pruncul, purtător de arme, ce ținea scutul, ferecat în aramă și sabia grea.

Și ascultând cântecele lui David, își amintea regele zilele acele, când trăia în casa săracă a tatălui său și muncea la câmp sub arșița soarelui sau lega cărceii butucilor din vie, și niciodată nu gândise că Dumnezeu îl va înălța rege al neamului Izrael. Atunci nu închipuia viața decât o muncă fără odihnă și fără strălucire, până în ziua când avea să fie înfășurat în odăjdiiile de înmormântare...

Și David cânta...

Și văzu regele prima zi a strălucirii lui, când Samuel l-a uns în numele lui Dumnezeu. Și văzu regele pe urmă zilele domniei de mai târziu și auzi încă gemătul îndelungat al săgeților intraripate, și loviturile grele ale săbiilor ce cădeau pe scuturi, și văzu sciipirea sulitelor și auzi tropotul carelor de războiu.

Și văzu regele dușmanii doborâți, târându-se în praf în fața lui, văzu cefele descoperite ale dușmanilor pe care le călca cu piciorul în semn de învingere.

Iar David cânta...

Cânta despre ochii neuitați ai femeilor, scripitori asemeni stelelor cerești, cânta despre zâmbetul plin de viață, care luminează ca soarele, cânta despre iubirea lor groaznică ca o sabie, dulce ca mierea și îmbătătoare ca un vin bătrân.

Și a văzut regele noaptea aceea când îndoielile îi chinuiau inima cu ghiarele lor ascuțite, atunci când l-a părăsit Dumnezeu. A văzut regele noaptea, când însoțit de Doic, cu fața acoperită, a intrat în Dumbrava sfântă a filistenilor, la serbările zeiței Astarte. Auzia cântarea păgânilor necurați, vedea ierofanții în odăjdiiile lor albe și largi, ducând la lumina făcliiilor o fată de o frumusețe nepământescă, ducând-o la altarul ce se înalță în mijlocul dumbravei de chiparoși, pentru ca să-l stropească cu sângele fecioarei. Și vedea regele cum apare el însuși în mijlocul ierofanților ca o panteră, își arată fața, și cum recunoscându-l, s'au împrăștiat, cuprinși de spaimă, și îngânând cu glasul înfricoșat:

— Saul! Regele Saul!

Adriela — așa a fost numele fetei adusă în Ascalon din țările îndepărtate de miazăzi, dincolo de mările albastre. Acoperind-o cu mantaua, regele a adus-o în cetatea lui și de atunci trăește aproape de el: porumbiță albă și fragedă. În zilele celor mai crâncene lupte, regele îi repetă numele și în cortul lui de războiu o vedea în visuri...

Iar David cânta...

Și se îndepărtau de rege gândurile negre, ca fumul alungat de vânt, și liniștea și pace curgeau în sufletul regelui ca aromele dulci ale mirosurilor din cătuia de aur.

Iar David cânta...

Cânta despre o fiară puternică urmărită de vânătorii ce slobod în urmă-i săgeți ascuțite, cânta despre pierirea ei dinainte sortită, despre gonașii cari au înconjurat-o de pretutindeni.

Și deodată a prins regele o batjocoră în glasul cântărețului, un râset de viclenie abia ascuns și ridică mâna de pe frunte, privindu-l.

Și a înțeles atunci, văzând ochii lui David, ce străluciau asemenea unui oțel poleit, a înțeles că i-a străpuns gândurile cele mai tainice

Și cucerit de gândul biruinței apropiate, mai tare, tot mai tare cânta David și tot mai repede fugeau degetele-i peste coardele harpei.

— «Dușmanul! Iată!..»

Și a apucat regele cu brațul său puternic sulița și a scos-o din pământ, unde era înfiptă. David a înțeles și vocea lui se clătina o clipă, apoi urmă să privească în ochii regelui cu ochii lui înfricoșați și nu încetă să cânte, să cânte.

Și își aduse aminte Saul că pe David l-a ales Samuel să fie viitor rege al izraelului și l-a uns cu mirul alegerii...

Iar David cânta...

Și îndată, asemenea unui fulger negru sclipi sulița aruncată de brațul puternic al regelui. David așteptând moartea și ghicind-o în ochii scânteietori, abia se feri, iar în perete s'a înfipt sulița și așa a rămas acolo, clătînându-se de puterea loviturii.

David fugi mai repede decât un cerb.

Regele se ridică.

Flăcări ardeau în ochii lui.

Spuse lui Doic:

— Să fie omorît.

Și Doic se aplecă în fața regelui.

— Fie voia ta asupra noastră.

III

A a treia strajă de noapte, regele a ieșit din grădină, pe ușa ascunsă, și a intrat într'o uliță pustie. Il însoția Doic.

În tăcere se îndreptau în partea cealaltă a cetății, unde, în fundul unei livezi înflorite, înălbea o căsuță muiată în razele lunii. Ocolind bazinul cu apa argintie ce strălucia în lumină, regele se apropie de ușă.

La bătăile încete, în casă s'au aprins sfeșnicile și un rob negru a deschis ușa, plecându-se în fața regelui.

Înfășurată în albe vestminte, cu o stemă de aur în părul auriu, răspândind împrejur o aromă mai dulce ca a miresmelor scumpe, îl

întâmpină Adriela.

Cu amândouă brațele regele i-a luat capul și ca și cum ar fi străpuns cu privirea înflăcărată ochii ei, a pecetluit fruntea fragedă cu o sărutare nesfârșită.

Pe masă, între cupele vopsite de Thir, pline cu trandafiri de ierihon, cei cu vieață mai scurtă ca a fluturilor, se aflau ulcioare cu vin și cu băuturi dulci din fructul mirositor al curmalelor și din laptele amărui al migdalelor.

Adriela trimise roabele și a rămas ochi în ochi numai cu regele.

Și numai aici l-au părăsit pe Saul gândurile negre și răsuflarea-i deveni mai domoală, iar privirea mai liniștită.

Punând capul pe umărul fraged al Adrielei, rămase cuprins de o adormire ușoară, și Adriela trecea cu degetele-i peste fruntea lui fierbinte și peste valurile negre ale părului, împodobit ici și colo cu argintul încărunțit prea de vreme.

Și încet-încet începu să cânte cântecele țării sale îndepărtate, cântecele pe care le cântau mamele la leagănul copilului, și la suntele line pacea pogorî pe fruntea istovită a regelui și dispăreau sbârciturile trase de mâna nevăzută a suferințelor ascunse.

Și îndată buzele regelui închise, s'au deschis și au rostit cuvinte neînțelese:

— Să fie omorît!

Și în somn pumnul regelui strânse puternic mânerul săbiei și s'a întunecat din nou fruntea lui înaltă.

Capul regelui apăsa greu pe umărul fraged al Adrielei și focul lăuntric îi înfierbânta pielea. Iar în depărtare, asemenea unei stane împietrite aștepta Doic, mutul păzitor al odihnei regești.

S'a auzit văzduhul în încăpere.

Se ridică soarele și primele raze se amestecau cu lumina pâlپاitoare a sfeșnicilor.

Și îndată s'a deșteptat și regele și privi cu ochi nedumeriți, ca și cum n'ar înțelege unde și-a petrecut noaptea până în zorile albăstrii.

Și numai fața istovită a Adrielei și ochii ei vrăjiți i-au spus totul.

Regele a ieșit în prag acoperit cu mantaua îngustă și apropiindu-se de basin, se opri și se cutremură privind la pământ. Fără voie călcase un crin alb și crinul muria înfipt în pământ de talpa grea a regelui, și o durere fără pricină a străpuns inima regelui. Și aplecându-se ridică floarea ucisă și o duse cu sine.

Și în tăcere îl urmă Doic, căpitanul gărzii.

IV

I din nou au sunat goarnel răsboinice în toate ținuturile lui Izrael. Și-au curs miile și miile de mii de purtători de sulițe și de arcuri, răsboinicii cei mai vestiți, călăreții cei mai iscusiți, învățați cu luptele cele mai înfricoșate.

Filistenii s'au ridicat contra lui Saul și dela Gaza, dela Ascalon și dela Azoth și-au adunat oștirile.

Și a plecat întru întâmpinarea lor regele Saul, a plecat cu steagurile desfăcute, în sunetele goarnelor răsboinice, înconjurat de strălucire și de căpitani, și de oșteni credincioși.

Și s'a oprit la muntele Ghelvae și acolo a ridicat cortul său bogat și noaptea a coborât înainte de luptă.

Neliniștit era sufletul regelui și gândurile negre rău-prevestitoare îl înconjurau. Nu i-a primit Dumnezeu arderi de jertfe și fumul de pe altar, împrăștiindu-se către pământ, nu se ridica spre cer și nu-i răspunsese Dumnezeu nici prin visuri, nici prin arătare, nici prin proroci.

Regele stătea întins în cortul său, împodobit cu piei de berbec înroșite și vinete, stătea luminat cu flacăra tremurătoare a sfeșnicilor și garda la intrare, păzia tăcerea regelui plină de neliniște. Alături de rege se înălța o suliță înfiptă în pământ și mânerul sabiei scânteia, presărat cu pietre nestemate.

Și s'a apropiat de rege Doic și-i spuse încet că a venit robul smerit să-l ducă la vrăjitoarea vestită din Endor.

Ascultându-l, regele s'a ridicat tăcut și a ieșit din cort.

Noaptea era caldă, întunecoasă, fără lună și fără stele. Undeva, îndepărtare se văteau trist șacalii, așteptând ospățul de mâine.

Rezemându-se de umărul credinciosului Doic, regele pășia fără să rostească cuvânt, ascultând chemările șacalilor și i s'a strâns inima și l-a cuprins o teamă neînțeleasă.

Tabăra rămase în urmă. Drumul cădea tot mai jos și din când în când, sub talpa regelui se rupeau pietrele și se rostogoliau cu un sunet ascuțit jos, în pârâu, și în tăcerea aceasta neclintită îi răspundea apa.

De mult timp mergeau așa într'un întuneric înăbușitor și, trecând pârâul, s'au apropiat de peșteră.

La bătăile din ușa vrăjitoarea răspunse cu voce aspră ca de vultur, că nu dă drumul drumeților de noapte. Dar cu brațul său puternic regele smulse ușa din încheieturi și apăru în fața bătrânei împietrită de spaimă, cu sfeșnicul în mână.

— Am venit la tine ca să-mi prevestești!

Vocea regelui era înceată și în ea răsuna totuși o putere poruncitoare.

Până la ochi îi era acoperită fața și numai ochii lui împrăstiau flăcări, ca strălucirile nocturne de pe mormintele cele vechi.

Regele păși înăuntrul peșterii boltite, iar Doic rămăsese de pază, cu sulița în mână.

Vrăjitoarea începu descântecul, cuvintele misterioase se amestecau cu aroma ierburilor misterioase. Într'un nou întunecat, care năvăli în peșteră, apăru o umbră albă. În fața lor stătea Samuel, încins cu odăjdii de moarte.

Și cu voce tremurătoare îl întrebă regele:

— Ce mă așteaptă mâine? Oare vor cădea dușmanii mei și oare se va înălța cornul celor puternici?

Și i-a răspuns încet Samuel și glasul lui sună înspăimântător, ca însăși destinul:

— Mâine vei fi împreună cu mine!

O ceață dulce umplu pesteră, dar umbra lui Samuel dispăruse. Cu greu se ridică regele dela pământ și vrăjitoarea nu îndrăznea să-i privească groaznică față,

Regele porni îndărăt la tabără sprijinindu-se de umărul bătrânului Doic și simția credinciosul rob cât e de grea și de rece mâna, și tot mai grea apăsa, cu cât se apropia de adormita tabără. Ii înconjura o tăcere nepătrunsă ca întunericul, și numai șacalii plângeau în așteptarea ospățului de mâine.

Incet de tot, ca sub apăsarea celei mai grele poveri, ridica regele dealul și îi răsuna în ureche vocea lui Samuel:

— Măine vei fi împreună cu mine.

Și inima regelui devenia ca un arc întins, gata să trimită o săgeată, și gândurile lui îl dureau ca înfipte sulițe ascuțite. Și își aduse aminte de crinul călcat cu piciorul în grădina Adrielei, și sângele îi era fiert în inimă.

În cort, regele porunci să-i aducă odăjdiile cele mai scumpe, acele în care se ivera în fața poporului numai în zilele cele mai solemne.

Și s'a îmbrăcat luminos și sărbătorește. Cu o rețea subțire își acoperi valurile negre ale părului greu; își puse pe frunte stema regească, împodobită cu perle negre și trandafirii. Un ghiordan s'a ivit pe pieptul lui puternic. Un ghiordan de opale, și sclipi, atârnat de un lanț de aur, de Ofir, rubinul lui nestemat, piatra neamului Benjamin. La brațe scânteiară pietrele fără preț, înfipte în brățare și în zalele îmbrăcate deasupra odăjdei de mătăasă răsucită, care sclipia cu cuvinte cusute în aur: «Doamne, întru puterea ta se va veseli regele». Mijlocul regelui era înconjurat cu un brâu greu ce sclipia cu scânteieri de rubine și smaralde, ca și cum regele s'ar fi încins cu stele. Barba neagră fu presărată cu praf de aur asdrian și sabia grea, lucrată odinioară în Sydon, apăru la soldul lui stâng, cu mânerul bătut în diamante ca în snopi de raze.

Strălucitor și puternic stătea acuma regele în mijlocul cortului și orbit de privirea lui, tremurând și mut, stătea Doic, păzitorul credincios. În tăcere și teamă îl priviau și cei adunați acolo.

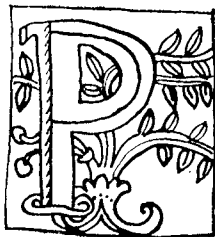
Și a poruncit regele să-i se aducă armăsarul babilonian, și a fost adus calul în fața cortului, acoperit cu o șea aurită.

Așezând pe cap coroana grea, cu topaze și smaralde, cu safire și ametiste, cu hrizolite și diamante, regele se învălui pe deasupra cu o manta neagră, și aruncându-se în șea, înfipse pintenii de argint și tropoti în întunericul nopții, întuneric înăbușitor și nepătruns.

Și armăsarul înfierbântat îl ducea ca un vultur și în întunericul nopții scânteiau ochii regelui, ca ochii de vultur.

Iar oștenii de strajă îl urmăreau cu privirea înspăimântată în tăcere.

V

E pragul casei Adriela cerceta întunericul. Somnul o părăsise și neli-niștea, ca o săgeată, i-a intrat în sufletul care plângea pentru rege, pentru vulturul puternic ce șade în vârful munților.

Nu de mult îl văzuse, trecând în fața casei, călare pe armăsarul babilonian, și atât de îngândurată și tristă îi era privirea întoarsă spre căsuța albă dintre chiparoși!

Sunau goarneau răsboinice, sclipeau sulițele ostașilor și pământul se cutremura sub pașii lor greoi și sub roatele carelor de luptă, ferecate cu aramă. Și pulberea îi învăluisese ca un nour.

Luna desfăcută de îmbrățișarea nourilor, ilumina cu lucirea ei moartă și basinul de marmoră cu apa lui de perle, și florile, și grădina.

Și îndată, în depărtare răsună tropotul calului. Răsună repede și neașteptat și vijelios, în ceasul acela târziu.

Tot mai aproape și mai aproape.

Și zări Adriela călărețul negru și scoase un țipăt fiindcă îl recunoscuse. Calul se opri după șirul de chiparoși, în umbră. S'aude cum călărețul se dă jos și vede Adriela mantaua lui neagră străbătând grădina, iar la spate răsufând greu, un cal cu nechezatul răgușit.

Și a întins brațele goale în întâmpinarea lui, le-a întins rugător, cu bucurie și cu durere. A căzut mantaua neagră și Adriela a închis ochii orbiți de sclipirea aceasta a regelui. Așa l'a văzut numai în zilele rare de sărbătoare, în zilele acele, când apărea în fața poporului îngenunchiat.

Împreună cu dânsa pași pragul, înnăutru.

Tremurând și cu bătăile inimei oprite, asculta Adriela cuvintele regelui.

Măine, cu răsăritul soarelui sosește ziua lui cea din urmă, când va intra în întunericul morții. Așa i-a grăit profetul.

Părăsindu-și tabăra, el a venit aici ca să-i dea cea din urmă sărutare, sărutarea morții, în vieța aceasta, aici, pe pământ.

Dar ea mai are nevoie de vieță? Pe ea o va mai încălzi lumina soarelui, dacă el nu va mai fi și dacă ochii lui se vor închide acoperiți de bezna mormântului?

Și ea va merge în urma lui, în adâncimea ceea neagră, unde odihnesc sufletele celor pentru totdeauna odihniți.

Și ea acoperia cu sărutări desnădăjduite zalele reci, brațele-i puternice, împodobite cu brățare, și îmbrățișându-i s'a înfipt cu sărutul în buzele lui.

A fost lungă și fără margine sărutarea aceasta din urmă și i-a băut regele inima-i până 'n fund. Clătinându-se, s'a descleștat târziu de buzele lui și cu amândouă brațele fragede, scoțând din teacă sabia grea de Sidon, o întinse cu mânerul înainte, privindu-l în ochii lui mistuitori ca flacăra.

Și între ei s'a întins tăcerea.

Undeva a cântat cocoșul și regele se cutremură.

— A venit timpul, îi șopti Adriela. Ne-a venit timpul! Pe tine te așteaptă lupta. Măine, mâine vom fi împreună.

Cu stânga sa puternică, îmbrățișând-o, regele înfipt în piept sabia cu mânerul strălucitor de podoabe.

Și din nou s'au unit buzele lor într'o sărutare și tremurând ca o porumbiță săgetată, s'a stins în brațele puternice ale regelui.

VI

ÂRFURILE munților de a Ghelvae, și tabăra izraeliților și cea a filistenilor se auriau de cele dintâiu suliți de raze ale soarelui, când cu calul înspumat, și răsufând din greu, s'a întors regele în cort.

Liniștită și tristă era fața lui și în ochii lui ardeau flacăra întunecoasă și liniștită a morții.

Lăsând frâul în mâna robului, regele păși în cort și porunci să se adune căpitanii.

Și s'au adunat cu toții, și Ionathann, fiul lui cel mai iubit, viteaz și mândru ca leul pusiiilor, și Aminodor, cel mai iscusit în mânăuirea arcului și Melhise, fii ai lui, și toți cei cu cari odinioară a biruit el

vrajmașii neamului lui Izrael.

Și-i îmbărbăta regele să nu-și piardă încrederea, să se lupte cu vitejia de odinioară, și l-a numit pe Ionathan urmaș al lui, atunci când se va împlini proorocirea că astăzi va că ea în luptă.

Și-l ascultau, neclintii căpitani armatei, văzând pe haina regească petele de sânge proaspăt. Dar nimeni n'a îndrăsnit să-l întrebe.

Și luând rămas bun dela căpitani, scoase zalele cu inscripția «Doamne, întru puterea ta se va înveseli regele» și rămase numai într'o haină de mătase țesută, ca și cum nu pentru luptă, ci pentru o sărbătoare mare s'ar pregăti. Și rămase singur, cu fața îngropată în palme.

Și când au început goarnele în tabăra izraeliților și în tabăra filistenilor, a ieșit regele din cort cu stema scânteietoare pe frunte, a încălecat și cu sabia grea în mână, încet a trecut dealungul șirurilor de ostași, și senin și superb era ca îngerul Azrail, îngerul morții. Și cu strigăte îl întâmpinau rândurile ostașilor, iar el trecea ca și cum nu i-ar vedea și nu i-ar auzi, privind la tabăra dușmanilor de unde avea să-i vie moartea.

Pe stânga cea mai înaltă urmăria lupta cu ochii lui de vultur.

Căzu în fața lui fiul său cel mai iubit Ionathan, au căzut și toți fii pe când. Cu privirea îndreptată spre el a murit și credinciosul Doic din Idumea, și Amal din Galaad și vijeliosul Nehor din Kebron.

Iar el stătea custema sclipitoare, în haine de sărbătoare, așteptând ultimul ceas, care întârzia.

Și când îl înconjură nouri săgeților slobozite din arcurile filistenilor, și când petele de sânge s'au ivit pe haina albă, el a pus sabia pătată de sângele Adrielei, a pus sabia cu mânerul în pământ și cu ascuțitul în piept, și s'a lăsat asupră-i, și sabia ascuțită de Sidon trecu prin el.

LEON DONICI.

MOESTA ET ERRABUNDA

— DUPĂ CHARLES BAUDELAIRE —

DE

A L. A. P H I L I P P I D E

VREODATĂ gândul, spune-mi, îți sboară el, Agată,
De parte de-oceanul orașului murdar
Spre-un altu-a cărui vrajă îți crește 'n ochi deodată,
Ca și virginitatea adânc, albastru, clar?
Vreodată, gândul, spune-mi, îți sboară el, Agată?

O Marea, larga mare, dă leac durerii vii!
Ce demon, cîntăreței cu voce aspră, mării,
Pe care-o 'ngîină orga hursuzei vijelii,
I-a dăruit menirea sublimă-a legănării?
O Marea, larga mare, dă leac durerii vii!

Vagon, mă du departe! Avîntă-mă, fregată!
Din plînsul nostru glodul e plămădit aici!
— E drept că se întîmplă ca trista mea Agată
Să spue: De durere, de griji, de gînduri mici,
Vagon, mă du departe, avîntă-mă, fregată?

Eden plin de miresme, cît de departe ești,
Unde 'n azur iubire și veselie-s toate
Și-i vrednic de iubire tot ceea ce iubești
Și inima se 'neacă în voluptăți curate!
Eden plin de miresme, cît de departe ești!

Dar paradisul verde al dragostei senine,
Și cîntece și jocuri, săruturi și buchete,
Viorile ascunse vibrînd după coline,
Cu plinele pahare, spre sară, în boschete,
— Dar paradisul verde al dragostei senine,

Edenul inocenței, de farmec tainic plin,
E mai departe-acuma ca 'ndepărtata Chină?
— Putem să-l mai aducem din nou cu 'n biet suspin,
Și suflet să-i dăm iarăș cu-o voce cristalină,
Edenul inocenței, de farmec tainic plin?

N. Tonitza

CEA DINTĂI D U R E R E

DE

DEMOSTENE BOTEZ

ANDREI sta răzimat în mână la fereastra vagonului, pe jumătate numai deschisă. Aerul rece care curgea repede pe lângă tren, îi flutura pe frunte părul lung. Răcoarea asta grăbită îi făcea bine. Pe iarba mare de pe lângă linii umbra vagoanelor alerga pe delături. În șesul lat, stuful verde cu pământul roșcat se apleca de-odată bătut de vânt, de parcă ar fi fugit speriat de tren. Mai departe pe-o coastă de deal, ogoarele de grâu aproape galbene, și cele de păpușoi verzi, în fâșii lungi și pestrițe se mișcau oblic și paralele. Din mlaștinele cu stuf, un cârd de rațe sălbatece, speriate de tren, făceau rotocoale mari de-asupra, până se pierdeau în zare, ca o mână de nisip. Intr'un ochiu de apă, un cocostârc tacticos se opri în loc și strâmbându-și gâtul se uită lung la vagoane, pe urmă începu iarăș să calce rar, parcă ferindu-se, prin apă.

Ochii lui Andrei rătăceau peste toată priveliștea asta schimbătoare amestecând totul în urmă, pe zare, într'o linie dreaptă. Gândurile lui se schimbau la fel, se încurcau pe urmă între ele, și piereau cufundându-se într'o plăcută lene a gândului.

În dreptul unui canton, un copac stufos trecu fășâind pe lângă fereastră, de parcă ar fi vrut să intre înăuntru, și Andrei tresări.

Era pe la sfârșitul lui Iunie. Andrei își trecuse strălucit, cu câteva zile înainte, capacitatea ultimului an de liceu, și-acum se ducea la Nicu Stroescu, proprietarul moșiei Băiceni, unde trebuia să prepare în vacanță pe Vlad.

Până acum Andrei nu se gândise la viitor. Anii de liceu veniseră unul după altul, așa cum îi știa mai dinainte, invariabil, aproape cu fatalitate. Și acum de-odată simți un sentiment ciudat de părăsire. În urma lui să tăiasse un fir care 'l lega de ceasul când a plecat de-acasă la școală, sărac.

Și-acum rămăsese singur, pierdut, cu amintirea anilor care trecuseră, și cu vieța înaintea privindu-l, lacomă și nedefinită. De-acum îl aștepta ceva tulbure și neprecis, cu care va trebui să lupte, și el se simțea așa de slab și de singur... Dacă ar putea fi măcar sigur că prin muncă va putea răsbate vremea, nu s'ar teme. Dar el nu știe nimic.

Gândul precis că două luni va sta la o moșie, într'o casă boerească, unde va petrece poate, îl liniști, și Andrei începu să vadă iarăș ce'i trece prin dinaintea ochilor. Până atunci, poate câteva clipe, nu mai văzuse nimic.

Pe șoseaua albă ce curgea în urmă pe-alătura cu liniile, un docaraș mic, c'un popă în el, înainta ridicol de încet cu toate că un cal mare, alb, mergea în trap larg și întins. Intrecerea lui cu trenul dură câte-va secunde, și pe urmă numai calul alb și barba căruntă a preotului se mai văzură puțin.

Asta 'i aduse aminte de tatăl lui, și Andrei plecă dela geam măhnit, și intră în compartiment.

Cei patru ofițeri de cavalerie dinăuntru, și nevasta subțirică și palidă a unuia dintre ei, vorbeau tare și încrezători. Vagonul era albastru de fum de tutun. «Cuconiță» fuma și ea

ducând țigara la gură cu un gest stângaci de copil stricat, înflorind opacitatea aerului cu sclipirea unui inel mic.

Andrei se strecură cu grijă printre cismele de lac întinse dintr'o parte în cealaltă, și printre săbiile ce se retrăgeau cu șgomot în drumul lui.

Ridică «Ana Karenin» pe care o lăsase pe locul lui, deschisă, cu scoarțele în sus, și începu să citească.

Ajunsesese acolo unde «Levin» să lupta cu gândul morții, din care nu putea înțelege nimic, și care îi tulbura vieța lui robustă și sănătoasă. În mersul scuturat al trenului rândurile mărunte jucau încălcându-se, și Andrei cu încăpăținare le desfăcea înțelesul. Citea cu o hotărâre de preot catolic care-și face rugăciunea în tren. Ii era drag Levin și gândurile lui acum pentru întâia oară începură să se strecoare în Andrei. Amintirea tatălui lui mort de curând, reînprospătată de figura preotului cu barba căruntă din docarul de odinioară, îi mări și mai mult desnădejdea.

Până acum nu se gândise niciodată la moarte.

În buza de sus i se adânci o încrețitură de dispreț și de scepticism. Bucuria necunoscutului în care se arunca îi dispăru. Totul i se arătă neînsemnat și trecător, — așa ca toate priveliștele care îi trecuseră o clipă pe dinaintea ochilor, și dispărură apoi în urma trenului. Din priveliștele acestea se adâncea în urmă și icoana tatălui său, schițată fugăr în docarul rămas acum singur printre ogoare.

Și Andrei simți în suflet o sfâșiere fără margini, parcă se dărâmasese în el o biserică veche ale cărei icoane le scotea pe ici pe colo printre dărâmături.

Avu deodată impresia că trenul aleargă printr'un pustiu, fără nici un țel, spre o prăpastie în care o să s'arunce.

Gândurile se îmbogățeau așa de mult, copleșindu-l, că Andrei citea încet rând cu rând. Cei patru ofițeri discutau tare, și cuvintele lor se încurcau printre rândurile lui Tolstoi și gândurile lui Andrei.

Era un locotenent tânăr cu mustățile rase și figură de copil; purta monoclu în ochiul drept, ceiace îi da o înfățișare neregulată feții, cu un obraz ridicat în sus, cu încrețituri dese la coada ochiului. Din când în când își așeza senza monoclu cu un gest elegant, făcând să iasă din mâneca o manșetă enormă cu bumbi de rozete, ca la cizme.

Când asculta ridica ușor din sprinceană, lăsând monoclu să-i cadă în brațe, bălăbănind într'un șiret negru. De obicei când vorbea și-l așeza.

Maiorul avea o figură fără expresie, cu ochi fără culoare, cu gene neprecise, palid și mat. Cu o cravașă de piele bătea în tact de-alungul carâmbului cismei, sau gesticula bătând, când în canapea când în ușă.

Ceilalți doi, un doctor și un căpitan păreau rezervați și atenți la discuție mai mult din politețe.

Doamna subțirică, nevasta maiorului, fuma des arătând degete fine. Figura ei distinsă asista ca un figurant la toată scena din vagon, cu un fel de compătimire pentru ea însăși. Din când în când maiorul apela la ea pentru a-i confirma istorisirea.

— Nu-i așa, Mimi?

Locotenentul venea dela nu știu ce școală militară.

— Știți, domnule maior, că iar se schimbă uniforma. — Se disființază pantalonii albi la marea ținută. Uniforma va fi acelaș pentru toate armele, va fi deosebită numai pentru vipușcă și guler. Cavaleria va purta șnur.

— Eu nu cred, răspunse maiorul. Nu uita că Regina însăși face parte dintr'un regiment de roșiori, și ea nu va permite nici odată să se schimbe uniforma. De altfel această schimbare ar fi un dezastru pentru organizarea armatei.

— Chestiunea nu e încă hotărâtă. E o comisiune de cinci generali care studiază această reformă. Din partea cavaleriei e generalul Vilier, care, după cât se vorbește, susține brandeburul negru; și el e un general influent; cred că va reuși.

Andrei luat înainte de cuvintele tovarășilor lui de drum, citea de câteva ori acelaș lucru; și totuși începu dela capăt: «Eu muncesc, urmăresc o țintă, și am uitat că totul se sfârșește. Și că moartea'i acolo alături de mine. Inghemuit pe pat, în întuneric, cuprinzându-și genunchii cu brațele, își ținea respirația în încordarea gân ului. Cu cât se gândea, cu atât vedea mai limpede că în concepția lui de vieță uitase numai amănuntul acesta mic, moartea, care va veni să termine deodată tot, și că nimic nu va putea-o împedica! E teribil!»

— Eu, reîncepu maiorul, sunt adept al vechei uniforme. Imi place însă tunică neagră, fiindcă are distincțiune și eleganță. *Eu* așa umblu și la cazarmă. Când mi-a făcut observație colonelul, i-am răspuns.—Tu mă știi. Eu nu sunt omul care să mă las terorizat! Am bătut cu pumnul în masă și am strigat: — «Domnule colonel, și asta a fost uniformă țării».

— O, a fost scandal mare. Și întorcându-se către nevasta lui:

— Ți-aduci aminte Miți atunci când am avut conflictul cu colonelul?

Miți, ca deșteptată din altă lume, îi răspunse distrat și repede:

— Da, Toto! Eram cantonați atunci în satul Mogoșești.

Și maiorul adăugă victorios:—Și de atunci să vezi cum umblă colonelul pe lângă mine! Și deși mai sunt maiori din promoția 1910, pe mine m'a trecut pe tabloul de avansare «la excepțional».

Andrei înainta cu greu ca înpotmolit. Intoarse fila cu sgomot, aruncând o privire furioasă spre guralivii lui tovarăși, și spre doamna din colț care-l urmărea cetind.

«Da, moare! va muri în primăvară; ce pot face ca să-l ajut? Ce pot să-i spun? Ce știu eu? Eu uitasem chiar că va trebui să moară odată».

Ofițerii schimbă discuția și vorbeau despre școala de echitație, despre cai, despre avantajul cozilor tăiate la aceste nobile animale, despre săsoaice, ungueroaice, și câteva nume de cai de cursă.

Andrei închise cartea. Povara gândurilor lui Levin era prea grea pentru dânsul în ceasul acesta de trecere dela o viață la alta, când era hotărît să fie vesel, când privea spre ceea ce îl aștepta cu o încredere strălucitoare de bucurie.

Avea un presentiment rău. Par'că totul se sfârșise. Cineva pusese capăt unui avânt tineresc. Vedeă totul finit, cu un sfârșit apropiat, fatal, de neînlăturat.

Urmări o vreme mișcările și ochii femeiei din fața lui. Era poate pentru întâia oară când privea o femeie mai deaproape. Simțea în mișcările ei o armonie neîntâlnită până atunci, o gingășie de tulpină fragedă cu înclinări lente și grațioase. Chipul ei palid, cu ochii în cearcane de oboseală, cu ovalul obrazului catifelat și cu conturul precizat pe fondul negru al părului, căzut în fire neregulate până peste obraz, îi făcea ca o mângâiere. Simțea în ele că numai o femeie ar putea să'l mângâie de toată desnădejdea aceea nedefinită, căzută așa deodată în sufletul lui, fără să știe de unde și nici de ce anume. Nesiguranța, schimbarea mediului, a vieții, călătoria asta cu tot decorul schimbător la fiecare clipă, totul adunase în el o amărăciune fără cauză.

Simțea chiar că o iubește, așa ca pe cineva care l'ar fi scăpat dela moarte. Se gândea ce plăcut trebuie să fie să vorbești cu o femeie, să stai alături de ea, să te privească în ochi, să-i spui tot ce ai pe suflet, să-i simți mâna trecută peste frunte, și prin păr.

Mimi apucă de mână pe maior și trăgându-l spre geam îi arătă cu un deget: — Toto, uite ce porumbei drăguți pe șosea. Cel alb, ce frumos e!

Maiorul își smunci mâna cu violență, și spuse aproape răstit: — Ei, asta'! Eu am grija porumbeilor!

Și își continua discuția mai departe:

— Eu cred că e foarte bine ca infanteria să nu mai poarte cisme. Bocanci și jambiere...

Mimi avu o contractare a întregului trup de par'că ar fi fost aruncată de undeva. Ochii ei se pierdură iarăși pe geam, dar de data aceasta departe, peste coama dealului din față, undeva, în gol... În coada ochilor ei lungi două lacrimi mari începură să se adune fără voia ei, de par'că cineva i-ar fi atins cu ceva material albul ochilor, așa cum stăteau ei deschiși și nemișcați.

Lui Andrei îi veni să plângă. Ar fi vrut să explice el femeiei aceleia delicate, cea dintâiu femeie pe care o văzuse mai deaproape, că nu trebuie să fie supărată.

Maiorul continua aprins cu fața congestionată:

— Bocancii au totuși un mare avantaj...

Dar toată discuția aceasta se făcea acum par'că într'un compartiment dealături, dincolo de un perete care ar fi căzut deodată între ei și ceilalți.

În mintea lui Andrei care nu mai urmărea nimic, gândul morței coborî iarăș nimicitor și suveran. Îi cădea în suflet ca picurii rari dintr'o strășină.

Un sentiment de milă îl copleși.

Îi era milă de femeia aceea frumoasă din fața lui, de toți ceilalți din vagon, de maior chiar, de tot trenul acela, de oamenii de prin gări cari priveau triști și dezolați, ca însăși câmpurile în care rămăneau gările înalte ca niște temple.

SERILE CĂTUNULUI

DE

A. POP MARȚIAN

SOARELE mic și rece

s'a culcat nedumerit în mijlocul dealurilor de pruni,
după ce-a 'ntârziat o clipă, să privească cum trece
în spre sat, o grămadă neagră de bivoli strâmbi cu ochi buni.

La marginea satului, sub stejari, o turmă greoaie
de porci, oboșiți sub crustele lor tari de noroaie,
spărgând ghindă 'n măsele, grăbiți,
clămpănesc din urechi și gem mulțumiți;
iar în spinările lor, ciori stăruitoare
îi purecă liniștite, ca niște gospodine sârguitoare.

Vieța cătunului pustiu

se 'ntoarce dela câmp într'un nor cenușiu,
și alături de oile cu lâna plină de scaeți
aleargă viței prici,
isteți,
cu botu 'ntins spre ugerile străjuite de copii mici.

.....

Deasupra satului, în care vieța trudită a intrat
aplecându-și grumazul,
în bordeele în care nu luminează gazul,
luna roșie de speriată, din nukul unei vii
a desfundat de umbră ponoarele
și s'a pomenit în fața unui cârd de copii,
care se minunează, — cum seamănă cu soarele.

N. Tonitza

ESTETICA ÎN ȘCOALĂ

DE

MARIN SIMIONESCU-RÎMNICEANU

EXISTĂ țări îndeajuns de stranii ca să se ocupe și de asemenea probleme! Pentru noi, mai înainte de a cerceta pe ce cale se poate mai cu succes stimula dezvoltarea «simțului» estetic în școală, ar trebui poate stabilit de ce e necesar ca omul să dispună de un simț estetic.

Dacă arta ar fi cu adevărat numai o distracție, un agrement, un joc, — cum a pretins estetica unor vremuri, nu dintre cele mai nedotate artistic, — apoi pentru impunerea artei n'ar fi nevoie să intervină *sila* disciplinei școlare, de silă fiind doar nevoie spre a *opri* omul dela tentația desfătării, iar nu spre al *ademeni* la dansa.

A se desfăta înseamnă a-și trece de urît, a se distrage, adică *uitare de sine*; pe când școala așa cum o avem până azi, școala umanist-individualistă, caută dimpotrivă să aducă mereu aminte omului de propriul său eu, să-i desvolte *conștiința de sine*. E, prin urmare, o divergență fundamentală între sensul tradițional al școlii și cel al artei. A preda arta prin școală înseamnă a o considera interesată, egoistă, când ea prin natura ei pare a fi cu desăvârșire dezinteresată, *altruistă*.

Contemplarea care stă la baza atitudinii estetice, se distinge tocmai prin puterea de *despersonalizare*. Nu e însă despersonalizarea *absenței* morale ca în distracție, ci despersonalizarea unei *intensificări* a vieții proprii, prin transpunere și identificare (confundare) cu lumea înconjurătoare. Așadar, prin considerarea estetică a lumii învață omul să se crească pe sine, desfăcându-se de sine, să pătrundă totul ce are împrejur, încât să-l resimtă ca propriul său eu, mai presus de eu.

Din considerarea estetică a lumii învață omul să fie «*obiectiv*», adică învață că între suflutele ce-l înconjoară să poată fi *bun*, iar între lucruri *înțelept*.

I-se zice acestei obiectivități estetice *simțire*, și totuș nici o *gândire* n'ar fi cu putință dacă n'ar fi pregătită de penetrațiunea estetică, de acea penetrațiune care singură dă sens lumii înconjurătoare, fiindcă e singura care *pricepe* și ce nu este *eu*.

Știința pricepe totul raportat la eu, pricepe adică logic-utilitar, iar unde pricepe mai presus de eu, concepția estetică îi dă extinderea obiectivității.

Că i-se zice în știință *revelație*, iar în artă *inspirație*, e indiferent, ambele nefiind decât cuvinte diferite pentru atitudinea străluminată crescătoare de eu, ce rezultă din identificarea estetică a eului cu ceva existent în afară de eu.

Dar nu numai înțelept devine omul considerând lumea estetic, ci și *bun*, adică înțelept și cu *oamenii*. Și devine bun fiindcă trăind în toți, admite pe toți și nu mai condamnă pe nimeni.

Identificării acesteia cu semenii i s'ar zice mai bine *compătimire*; compătimire și nu *simpatie*, căci simpatia alege ce *preferă* eul, deci alege egoist, pe când compătimirea în sensul imens pe care i l-a dat genialitatea lui Iisus, nu conoaște preferință. Dar nici compătimire cu sensul compătimirii limitate și interesate a *moralei*, ci compătimirea *estetică* care înțelegând totul (identificându-se cu totul), e în stare să-și scuze totul.

Deaceea nu estetica trebuie să se orienteze după morală, ci morală să învețe îngăduința din estetică. Să învețe morală că numai acolo începe *condamnarea* unde încetează *priceperea*.

De altfel cei cari cer morală artei, adică cer artei să renunțe la obiectivitatea ei revelatoare, — singurul lucru care îi îndreptățește existența! — par a nu se fi lămurit că atâta timp cât preocuparea *etică* așteaptă totul dela *voința* omului, dela *activitatea* lui, cea *estetică* așteaptă totul numai dela *contemplare*, dela o atitudine cu desăvârșire *opusă voinței*.

Și dacă totuș trebuie vorbit de *folosul* fiecărei atitudini a omului în viață, apoi poate singurul folos mare pe care îl aduce considerarea estetică a lumii, e că mai *atenuează voința*, punând gând și suflet, adică o *rezonanță psihică*, deci o *îngăduială*, acolo unde *fapta*, ca să poată fi faptă, nu pune decât îndârjirea determinării în propriul interes, preocuparea numai de sine.

Concepția estetică face să vrei mai puțin, ca să înțelegi mai mult, compensează astfel de partea gândului, ceea ce exagerează concepția morală de partea voinței.

S'ar putea totuș zice că *voință*, acțiune, *făptuire* e și în exteriorizarea considerației estetice prin opera de artă. Trebuie ținut însă seamă că opera de artă nu se naște din dorința de a *determina pe alții*, de a și-i supune pentru a-i întrebuința, cum face *voința* în viața utilitară, ci din tendința de a se dărui, de a se *preda*: își dăruiește în artă omul sufletul întreg și cu sufletul întreaga lume cuprinsă într'ânsul.

În însăș puterea atitudinii esteticii de *transpunere* în alții (receptivă) e cuprinsă puterea de *predare*, care explică exteriorizarea prin opera de artă anume crearea.

Artistul predându-se lumii întregi prin opera pe care o produce, el n'are conștiință că dă ceva *al său*. Creațiunea în artă e numai *receptivitate*: din alții luat și altora iarăș dat.

Din această transpunere și predare artistică se naște însăș unicitatea, adevărata unire posibilă între oameni. Căci nimic nu poate uni mai mult sufletele oamenilor laolaltă, decât reușesc ele să se contopească dela sine, prin contemplarea de pildă a aceleiaș revelații a artei.

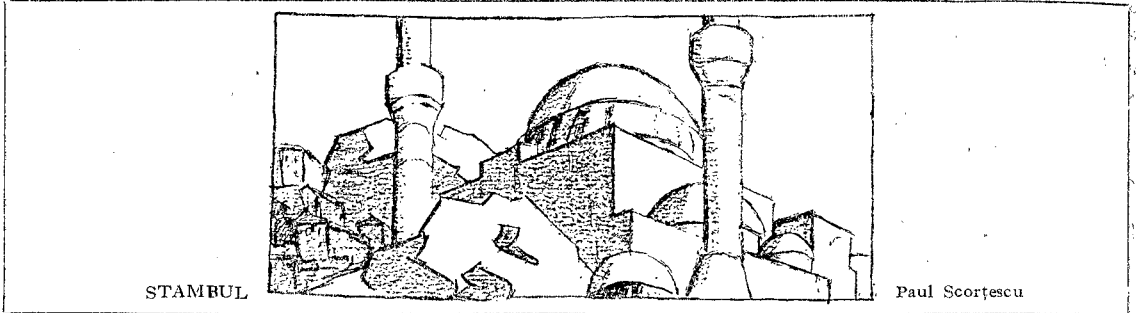
Naturile cele mai opuse se contopesc într'un singur suflet, în timpul duratei unei reprezentări teatrale.

. . . De-ar fi numai pentru acest unic scop, anume de a împuțina exclusivismul, adică răutatea din lume, prin îngăduința pe care o produce *compătimirea estetică*, și ar merita totuș ca educația estetică să preocupe pe cei chemați să îndrume spre o viață mai fericită generațiile ce ne urmează.

N. Tonitza

C R O N I C I

I D E I, O A M E N I & F A P T E

S F Â R Ș I T D E A N L I T E R Ă R Ș I A R T I S T I C

E vechiu obicei, ca înainte de a pași în zodia Vărsătorului, la început de an nou, cu ascunzături tainice în care se ascunde fără îndoială un prilej de întristare mai mult, e un vechiu obicei să arunci o privire îndărăt, la drumul străbătut de anul ce va să fie îngropat cu un toast de revelion și cu o pocnitură de sticlă defundată. Au apărut și au dispărut reviste, altele și-au cucerit cititori mai numeroși, unele și i-au pierdut și pe aceia; s'au decolorat de soare în vitrina librăriei cărți necitite și câte-va au fost cerute până la cele din urmă volume ale ediției; teatre și-au câștigat prestigiu și altele și le-au pierdut, târind cu ele și câteva faime șubred înfiripate din spumă; am numărat câte-va expoziții de artă de un deosebit preț și indestule fără nici unul. An ca și ceilalți trecuți, ca și acel în pragul căruia stăm. A înșira cărțile anului, sau expozițiile de frunte, sau piesele care-au smuls focoase aplauze, — e încercare și de prisos și primejdioasă. Uși întodeauna ceva ce nu se cuvenea uitat, și dai însemnătate unei vremelnice actualități din care anii nu vor cruța nici cenușa. Vom lăsa altora dar, gospodărească îndeletnicire de a număra, eticheta și așeza cuminte, în rafturi bine categorisite, succesele și nesuccesele anului mort. Ținem doar un singur cuvânt bun să spunem, despre grija deosebită pe care au pus-o în acest an editurile, în tipărirea cărților, de astădată mai puțin uricioase vederii. În afară de această «Cultura Națională» ce-a dat la lumină cele dintâi roade rumenite ale unei sânguinți tăcute de doi ani, este neîndoios că și celelalte edituri vechi, au încercat și uneori au isbutit în parte, să-și împropăteze vieața. «Cartea Românească», «Vieața Românească» în cele două ale ei gospodării dela Iași și de aici, «Ramurile» dela Craiova, «Reforma Socială» și «Ideea Europeană», «Socec», «Casa Școalelor» chiar, au dat cărții o hârtie mai omenoasă, un tipar mai citeț și o înfățișare mai vrednică de polițiile bibliotecii.

Era o datorie firește și a aceluia «Minister al Artelor», despre care atâtea grele cuvinte s'au spus din atâtea părți, să ajutoreze atât cât bugetul și priceperea îi îngăduiau, străduințele atât de sărăcăcios sprijinite, ale tuturor artelor inclusiv literatura. Cum și-a împlinit datorința, nu e greu de deslușit din simpla înșiruire a câtorva fapte. Pen-

tru înflorirea Teatrului și muzicii pe plaiurile naționale, știm că s'au dat deoplidă, d-lui Cioroșea, cântăreț din solz, 14 mii lei; ceva mai mult unei trupe conduse de un domn Fotino care a iscat un scandal în nu știu ce târg ardelenesc fiindcă își juca rolurile în pantaloni de strictă intimitate; s'au oferit companiei Leonard un milion ca să naționalizeze opereta la Cernăuți; un sfert de milion altei companii de operetă ca să împlinească aceeași misie patriotică la Chișinău. Trupele Manolescu, Sturza, au făcut turnee, firește fără nici un ajutor — nu cântau operete! Adunate la un loc aceste subvenții, misii artistice și bacșișuri teatrale și muzicale, totalizează rotunda sumă de vreo șaisprezece milioane — enormă față de sgărzenia cu care nu s'a dat putința bănească bunăoară pictorilor, de a participa la expozițiile internaționale, de unde prestigiul țării avea să se întoarcă ceva mai mândru pentru noi, decât după turneul d-lui Leonard.

A fost vorba de o expoziție la Belgrad. Pictorii sârbi cu sprijinul guvernului respectiv, pregătiseră totul până la cel mai mic amănunt. Nu era o expoziție din acele înfăptuite cu grija vânzării câtorva tablouri, ce nu se mai puteau desface pe piața națională. Fusese în gândul tuturor să se adune și pânzele reprezentative din colecțiile statului și particulare. Toată risipa se ridica la două sute de mii lei, ce aveau să însemne transportul și asigurarea tablourilor. Pregătirile dela Belgrad au rămas în drum — și soluția Ministerului de Arte, la repetatele întrebări venite din Capitala Jugoslaviei unde se așteptau numai tablourile, a fost o olimpică tăcere oficială. Mai era vorba de o expoziție a pictorilor francezi în Capitala noastră galicizată. N'a avut loc fiindcă nu se găsea sală. N'am participat la expoziția internațională artistică dela Veneția, unde ni se ofereau sălile fără plată și unde și pictorii bulgari și turci au expus pânze. Nu s'a dat putința nici pictorilor Sași să facă o expoziție în Capitală — ceea ce însemna și o punte de apropiere politică, peste perspectivele aeriene ale picturii. Iar când s'au ales doi bursieri, un pictor și un sculptor, de către o comisie cu indestule garanții de seriozitate, fiindcă era alcătuită de d-rul Cantacuzino, Ștefan Popescu, Cioflec, Mirea, Paciurea — Ministerul Artelor a născocit și curiosul

procedeu de a da burse de călătorie, dar fără valută, așa încât cei 20 mii lei, ajungeau numai bine pentru un drum fără merinde, până la graniță și îndărăt, cu Simplonul. Dacă adăogăm la aceste sumare înșirări, milionul și jumătate încasat de d-l Costin Petrescu pentru năsbățiile d-sale decorative de pe zidurile Catedralei dela Alba Iulia, milioanele cheltuite pentru arcul de triumf de muca delă Șosea, pentru acel convoi istoric al in-

coronării, sume date de către alții, din alte bugete, credem că am sfârșit cu activitatea din acest an, a Ministerului ce grijește de înflorirea artelor pământene. Și fiindcă anul cel nou, nu e predestinat decât să moștenească zestrea celui vechiu — nu va rămâne spre mângâierea artei și literaturii patronate oficial, decât să-i cânte mai departe, cu aceiași sârguință, din solz, domnul Cioroba.

I 8 2 3

ACUM o sută de ani!

Victor Hugo avea douăzeci de ani, Balzac douăzeci și trei, Lamartine în drum dela Roma spre Londra se întâlnea cu Chateaubriand în salonul doamnei de Récamier, Alfred de Musset învăța să descifreze odele lui Horațiu la liceul Henri-IV, ducele de Reichstadt se oftea prizonier în parcul dela Schönbrün. Ca și acum, o lume nouă se zămislea din rămășițele celei măturate de cele mai aprigi răboaie și răsvrătiri ce cunoscuse Europa până atunci.

Furnica o droaie de furnisori îmbogățiți, se ridică o burghezie proaspătă și setoasă de spasmul vieții, eroii lui Balzac râveau, în vestminte mizere, să cucerească ochii frumoaselor din caleștele aurite, și odată cu ochii și cu inimile lor străne în pieptarul de mătase, avuțiile fabuloase și puterea.

1823, anul în care se pregătea înăbușit în creuzet, romantismul.

A fost nimerit gândul unei reviste pariziene, de altfel tipărită îndeobște mai mult pentru comisvoiajorii de literatură, să închine numărul de sărbători creștine, anului ce începea acum un veac în urmă. E un prilej rar să întâlnești adunați la oaltă, și situați în timp, atăția meșteri ai scrișului cari au însemnat epocă în literatura Franței. E pe urmă ciudată viziunea acestor oameni cari s'au numit: Balzac, Vigny, Hugo, Musset, Chateaubriand, Lamartine, David, Ingres, Lacordaire, Saint-Beuve, Paul-Louis-Courier, Delacroix, Dumas, Mérimée, Stendhal, Corot, Cuvier, Michelet, George Sand, Horace Vernet, Géricault; amestecați printre muritorii de rând, zbatându-se în mărunte necazuri pământene, fugind de creditori, luptând cu neîncrederea publicului, repetând cotidian gesturile acelea puțin glorioase din care se cârpește zi cu zi vieața. Se împlineau treizeci de ani de cutremurare a scoarțelor societății învechite, și din această fierbere

țășneau fierbinți, anarhice năzuinți de împropătare a tuturor artelor cu formulele îngust neîncăpătoare. Pentru acel ce socotea mai deunăzi al nouăsprezecilea secol stupid, înșirarea atâtor nume înseamnă poate și o discretă mustrare. Fără acele clocotitoare și dârze îndrăzneii, risipite întră înfrăgezirea literaturii și artelor, poate întreaga cale netezită culturii europene s'ar fi împotmolit într'un făgaș mort. Nu trăim oare toți, cu gândul hrănit din mana pe care dâșii ne-au dăruit-o?

Restaurația celui de-al optisprezecelea Ludovic, ținut de podagră și obesitate, poficios ca o femeie în sarcină și trândav ca un adevărat Bourbon, făcuse să renască sfios o societate fără vlagă, în care femeile discutau focos Charta constituțională, în saloanele unde Talleyrand cutreera șchiop, dela un fotoliu la altul, purtând îngropat într'o uriașă cravată capul impenetrabil de munie cu ochii stinși. Dincolo de ferestre, în stradă, prin mulțime, se furișau foștii ofițeri ai lui Bonaparte, în vestminte sdrențoase, urzind conspirații șoptite. Diligențele gigante, rădvanele, landourile nemurite de gravurile timpului, aduceau pe drumuri prăfoase, din ținuturi îndepărtate, o tinerete lacomă, atrasă de Capitală, de foburgul Saint-Germain și Saint-Honoré, de jurnalism și bursă, de cameră și de afaceri, de Talma și de M-lle George. Lume pestriță, lume innoită. Lume cu vinele golite de sângele atâtor răboaie, și cu nerăbdarea ucenicită din pragul vieții. Lume din care aveau să se plămădească romanele lui Balzac, blestemele lui Hugo, suspinul lui Musset. Dar în dosul acestei parade romantice, evocate de grațioase estampe și de fermecătoare romane de dragoste, există între 1823 și 1923 mai mult decât o asemănare. E cel puțin aceea a unei identice chinuiri sufletești, ce bântue omenirea după mari cataclisme. Criză alinată aturci cu literatură desesperată, astăzi, cu dancnguri poate.

c. p.

PE MARGINEA UNUI ALMANACH

O, îmi închipuiesc cu ce durere, cu ce zâmbet trist vor fi cetite paginile acestei cărțului — «Almanachul emigrantului rus». Imi închipuiesc câte lacrimi vor stropi paginile aceste de hârtie proastă, lacrimile unui cărturar, și știu bine, bine știu, că un deget tremurător mult timp va rămânea pe fie care pagină, ne vroind să se despărta de dânsa.

Iată-l «Almanachul emigrantului rus» — cu inscripția pe copertă — «Varșovia».

Răsfoindu-l uneori ai impresia că te găsești în Petrograd sau în Moscova.

Ce nume și ce titluri cunoscute încă din copilărie!

Această cărțule de 64 pagini, e o biblie, e

o istorie a unui popor care își caută drumul spre Hanaan, spre țara tuturor făgăduințelor, își caută drumul și nu-l găsește, neavând un Moise care să-l cărmue.

Rasfoesc filele cenușii.

«Austria. Crucea roșie rusă (organizația de odinioară). Uniunea studenților ruși». Inșă între aceste două instituții s'a înfipt inscripția: «Reprezentantul sovietelor primește ora cutare».

Mai departe:

«Anglia. Londra. Comitetul pentru eliberarea Rusiei. Comitetul național rus. Frățimea ruso-britană, editurile etc».

Citesc pagină după pagină, tot mai departe și mai departe, și datele goale evocă atâtea amintiri...

Invierea morților!

Iată-o *Bulgaria!*. Ca și cum m'aș găsi în Moscova: Revista lunară «Cugetul rus» (Ruscaia Măslă). Acelaș director, dascăl de universitate Petru Struve. Sau — «Comitetul central al partidului cadeților» Președinte alt profesor universitar K. Socolov.

Il cunosc docent la universitate, coleg la ziarul «Vorba» («Rièci») din Petrograd.

Miezul vieții intelectuale și culturale ruse se găsește însă la Berlin și la Paris.

La Berlin există 50 de instituții diferite ruse, profesionale, culturale, financiare, de binefacere.

Aici văd ajunsă și societatea medicilor, societatea advocaților, și societățile inginerilor, artiștilor, studenților, clubul rus, uniunea proprietarilor din Rusia, societatea ziariștilor și literaților ruși în Germania, societatea aviatorilor, băncile și 14 publicații rusești, cotidiene, săptămânale, bilunare și lunare.

Cotidiene: 1 — «Ruș» — («Cârma») fost odinioară «Rièci» sub direcția aceluiaș I. V. Gheisen.

2 — «Golos Rosii» («Vocea Rusiei») — în fruntea cu Cerniv, organ al socialiștilor-revoluționari.

Săptămânale:

1 — «Vremia» («Timpul»).

2 — «Griadusceaia Rosia» («Rusia care vine») — organul monarhiștilor.

3 — «Duminica»

Bilunare:

1. «Golos emigranta» («Vocea emigrantului»).

2. «Teatru și vieța».

Și lunare:

1. «Russky inginer» («Inginerul rus»).

2. «Vraiebnoe obozriènie» («Revista medicală»).

3. «Russcaia eniga». («Cartea rusă») revistă informativă care conține toate știrile despre scriitorii ruși împrăștiați prin întreaga lume, și despre operele lor în pribegie.

4. «Consiliul suprem monarhist».

5. «Jar-ptița» («Pasărea din basm») și altele.

În afară de publicațiile aceste periodice, la Berlin există încă 20 de edituri. Unele dintre ele vechi, ca editura lui Ladijnicov, care înainte de războiu încă tipărea operele scriitorilor ruși suprimate de cenzura țaristă. Altele înființate de doi trei ani încoace, ca «Slovo» («Cuvântul»), «Diaiova», «Grani» («Mărginile»).

Cea mai mare și mai puternică editură însă rămâne «Slovo» («Cuvântul»), care retipărește în mod strălucit clasicii ruși și numai cu mare zgârcenie publică contemporanii.

Cunosc singura cartea contemporană apărută în timp de doi ani: «Strigătul» de *Ivan Bunin*.

Până acum «Slovo» a retipărit complect pe: Pușchin, Lermontov, Cehov, Tolstoi, Gogol, Dos-toyewsky, Turghenev. Între numele editorilor mai găsesc două firme: «Schitii» și «Môsti» («Gândi-

rea»). Aceasta-s înțepinderi bolșevice, mai ales «Schitti».

Foarte interesantă e «editura rusă universală» care publică studiile politico-sociale și filosofice. Sunt pline de spirit volunțasele consacrate lui Lenin și Troțky, sau stărei în care se găsește știința în Rusia.

D-l I. V. Ghessen scoate almanahuri-volume între 300-400 de pagini — sub titlu «Arhiva revoluției ruse» — adunare a amintirilor și impresiilor, în fine — «documente omenesti».

Răsfoesc «calendarul», mai departe; Danemarca, Franța, Statele-Unite, Polonia.

Nu le pomenesc aici toate: instituții, edituri, ziare.

La urma urmei nu ne interesează datele goale, geografice și aritmetice.

Citesc și recitesc paginile acestei bibliei mici și văd, și cunosc, și pricep că fiecare cultură e tra-inică, se desfășoară după legile sale stricte, asemenea legilor matematice sau mecanice.

Toate editurile, revistele, ziarele, toate societățile îmi dovedesc un singur lucru: poate să fie omorât trupul, corpul păcătos, dar sufletul și spiritul supraviețuiesc totdeauna nemuritor, și ceia ce urzește omul în laboratorul inimei sale nu moare și nu poate să moară, din pricina zguduelilor trecătoare social-politice.

A murit Roma.

A murit Egiptul.

A murit țara Eladei.

Au dispărut armatele, guvernele, granițele, — a dispărut totul. Iar între sfărâăturile mor-mintelor vedem o iarbă proaspăt înălțată, iarba amintirelor.

Cetind calendarul rus, mi se strânge dureros inima.

M'alină însă gândul că se vor pierde insti-tuțiile de stat, se vor preface chipurile de guver-nare, chiar și cei mai strălucitori reprezentanți ai puterii vor pieri, dar totdeauna va înflori gră-dina inimei omenesti.

Ne așteaptă nu dușmănia, ci frăția.

Cred că va veni timpul când vom fi întrebați nu de unde ești, ci cine ești?

De Eminescu, un Bloc, un Remizov, un Hogaș, un Pușchin — ei sunt reprezentanții sufletului ome-nesc, la conferința pe care o simt, o prevăd.

Și această conferință nu va fi o conferință a diplomaților de la Lausanne sau dela Genova.

Va fi conferința «oamenilor».

Țările și popoarele sunt totdeauna fără voia lor și fără să gândească, înfrățite prin gând.

Cugetul și sbaterea lui, sunt aceleași pretutindeni. Eu cred în această apropiată înfrățire.

În republica literelor fie care din noi are dreptul de cuvânt.

Nu-i așa?

Leon Donici

DRAMA ȘI TEATRUL

SCENA PLASTICĂ:

PROECETELE LUI JOCZA SAVITS; REALIZĂRILE LUI J. COPEAU

de

Ioan Marin Sadoveanu

O clipă, drama ne fuge de sub pară. Repertoriile dormitează sau se pierd, pentru cronicar, în reluări. Așteptând seri mai bune, teatrul singur — izvor de nesfârșite discuții — ni se oferă. Îi in-

chinăm așa dar răgazul pe care ni-l acordă drama..

Nici o problemă nu s'a pus, în ultimul timp, cu mai multă stăruință ca aceea a organizării însăși

a scenii. După convenționalismul searbăd al decorurilor dela sfârșitul veacului al XIX-a, un val puternic de naturalism a cuprins teatrele, la începutul secolului nostru. Antoine, în Franța, și-a câștigat renumele prin metoda aceasta, «numărând firele de pae din cușca unui câine, într'o curte de fermă». Dacă în montare școlile nu coincid matematic cu cele din literatura dramatică, ele corespund totuși. Astfel, rând pe rând, până azi, regia s'a mlădiat după tiparul pieselor pe care le-a avut de prelucrat și printr'o serie întreagă de schimbări, a ajuns până la montarea așa numită expresionistă.

În furtuna aceasta de vârteje, mai ales în epoca cea mai apropiată nouă; era firesc să se arate și preocupări de transformare a scenii, cu un caracter mai general și permanent.

Hotărît era un lucru: teatrul cel vechiu nu mai putea satisface; dar nici oscilările, revoluționarele efemeride, nu puteau dăinui. Se căuta în construcțiunea însăși a scenei, o schemă ce s'ar fi putut transforma după cerințele tuturor închipuirilor, care să prezinte însă și un caracter unitar.

Și pe căi străine, plecând dela două principii diferite, doi oameni s'au întâlnit aproape în aceeași soluție: Scena plastică. Acești doi oameni sunt: Iocza Savitz în Germania și Jacques Copeau în Franța. Socot nemerit să arăt mai întâi punctele de plecare. Proiectele lui Savits, au centrul lor de gravitate în așa numitele «decorațiuni vorbite».

Într'adevăr, orice text, cuprinde anumite elemente topografice, dacă voiti, pe cari repauzează, în spațiu, acțiunea. Savits le consideră suficiente pentru crearea decorului. De aceea el a imaginat o scenă despărțită în trei încăperi prin care piesa poate evalua: două în adâncime, unul suprapusă. Cele două de jos se pot despărți prin perdele. Firește totul este clădit într'o arhitectură fixă, de zid.

Pentru a exemplifica mai întâi generalizarea întrebuintării acestor dispozitive și apoi ingenuozitatea lor, Savits analizează scenă cu scenă aproape toată opera lui Shakespeare, în drum de realizare. Nici că se putea o alegere mai fericită! Nu există autor care să ceară într'un teatru obicinuit o mașinărie mai complicată. Și totuș pe scena zidită, tablourile multe și disparate, prin jocul perdelelor și al luminelor, prin simplele detalii de recuzită și mobilier, prin decorațiunile vorbite mai ales, aduse de text, se leagă mai firesc decât pe cele mai complicate și truate scene!

Firește că, un element important și în proiectul lui Savits e reflectorul.

Aceasta îi e încercarea. Actor, Savits, a găsit punctul de plecare, de altfel cu multă pricepere și intuiție, în ceea ce îl preocupa pe el mai mult: în joc. Realizarea lui Copeau dimpotrivă are o obârșie pur teoretică. După încercările la care a fost pusă scena sa plastică (o singură încăpere, cu o deschizătură largă în fund, cu altele mai mici, laterale, și cu un peristil care domină scena, până la care sue o scară tăiată în zid) și după rezultatele minunate pe care le-a dat, se cuvine cred să-i urmărim întreaga argumentare teoretică, precum și o parte din discuția ce s'a născut în jurul ei.

Spicuesc din notele d-lui de Weck câteva generalități:

«Începem să ne dăm seama că dezvoltarea cinematografului trebuie să exercite asupra evoluției teatrului — întrucât privește punerea în scenă și decorurile — o influență riguros asemuitoare influenței fotografiei asupra destinelor picturii. Camera obscură și placa sensibilă, au omorât pictura documentară... Fără îndoială, estetica pânzei văpsite, în teatru, — și văpsită cu intenții de a imita natura — nu e încă moartă. Putem însă să fim asigurați că cinematograful o va face să dispară. Nu va exista niciodată decorator atât de abil, încât să redea pe de departe măcar ceva din bogăția cu care cinematograful a obicinuit, în materie de decor, publicul. Lovit și întrecut în mijloacele sale, naturalismul va trebui să cedeze».

Aceste cuvinte pot fi luate ca simple elemente de drenare a terenului. Preceptele sunt mult mai vechi. Ele vin dela Adolphe Appia pe care însuși Copeau îl citează: «un tablou neînsuflețit se compune din pictură și modul special în care e luminat. Oricine poate înțelege că în arta decorativă, pictura și lumina se exclud. A lumina o pânză verticală, însemnează a o face vizibilă, fapt care nu are nimic comun cu rolul *activ* al luminei. Dintre cele două elemente lumina are importanță. Pictura o falsifică».

Iată principiul degajat de ultima sa aderență. În primul rând va veni deci grija luminei. «Ea va oferi, spune Copeau, decorațiunile cele mai variate; bogată și nuanțată în acelaș timp — ca o orchestrație — se va adapta cu o surprinzătoare mlădiere la toate cotiturile dialogului». Toți marii animatori ai teatrului contemporan au înțeles lucrul acesta. Copeau e însă cel dintâi care i-a dat un *rol activ revărsând-o pe volume*. Deci plasticitatea scenei, la Copeau e cerută de lumină care și ea la rândul său e atrasă, ca primă însoțitoare și colaboratoare, de text.

— Vedeți acum ocolul făcut de Copeau, teoretic, până la realizarea scenei sale. E o întreagă teorie estetică a materializării dramei. Căci iată mai departe ce-mi scria, nu de mult: «Voi explica, mai târziu, tuturor cum însăși scena noastră a luat naștere; cum nu i-a precedat niciun fel de apriorism literar, și cum tot ceea ce am făcut, a dovedit întotdeauna o *ascultare naturală a unor pure exigențe dramatice*. Aci este punctul principal asupra căruia trebuie insistat și prin care am impresiunea că noi, ne deosebim de toți ceilalți».

Acum cred se pot desluși deosebiri: La Savits: o nouă adaptațiune profesională cu oarecari obsesiuni de ordin istoric în simplificarea scenei (reîntoarcerea la scena shakespeareiană al cărei principiu de montare repauza pe un efort al imaginației); la Copeau o lungă experiențate a unei idei estetice în continuă prefacere.

Și într'un caz și în celălalt, scena plastică, stă la antipodul scenei naturaliste. Sub mâna lui Copeau ea înclină spre stilizare. Oricum, prin nedumeririle zilei de azi, ea ni se înfățișează ca un drum firesc înspre mijloacele cele mai simple și mai sugestive, pe care le-a întrebuintat întotdeauna teatrul în epocile lui de glorie. Scena plastică astăzi e mai mult o făgăduială publicului de mâine. «Estetica pânzei văpsite n'a murit încă». Căci s'ar putea ușor recunoaște felurile societăți, dealungul vremurilor, după diferitele scene în care au privit.

CRONICI LITERARE

UN POET AL IAȘILOR: DEMOSTENE BOTEZ

de
Pamfil Șeicaru

CINE nu cunoaște Iașii nu va putea înțelege niciodată poezia lui Demostene Botez.

Oraș al tristeții, oraș al resemnării, cu străzi strâmbe, cu uliți întortochiate. Peste zaplazuri merii sau cireșii întind ramuri prietenoase, și pierdute prin desimea copacilor zărești case albe singuratice. În acest oraș chiar primăvara pare plină de melancolie, iar toamna nicăieri nu întârzie mai mult cu dezolanta revărsare de palidități, cu ploi ce nu mai conținesc; —zilele par nesfârșite cantilene monotone cu obositoare acorduri ale toamnei. Întârzii, te uiți ascultând sgomotul ritmat al ploii pe coperișuri, în șghiaburi, în ferestre. Dacă ai cunoscut Iașii, vei putea înțelege lirismul potolit ca un oftat al poeziei lui Demostene Botez.

Volumul «*Povestea omului*» s'ar putea mai exact intitula «*Povestea Iașilor*». Noul volum, o culegere de elegii, continuă «*Floarea pământului*» cu o mai pasionată grijă de adâncire a senzibilității printr'un cât mai strâns contact cu viața. Demostene Botez amintește adesea ceva din emoționanta simplitate lirică a lui Francis Jammes. Imagine de o originalitate forțată nu vei găsi nicăieri în poezia lui, prețiozitatea formei i se pare aproape o eroare literară. Dacă poezia românească tinde tot mai mult spre o formă cât mai bogat colorată, dar fără un conținut sufletesc, volumul «*Povestea omului*» reprezintă o reacțiune împotriva acestei rătăcirii literare. Dacă primul volum «*Floarea Pământului*» conținea unele poezii («*Dimineața*», «*Dela Țară*», «*Liniste de Iarnă*», «*După Floae*») în care Demostene Botez încerca originalități de ritm, cu po-doabe de îndrăznețe imagini — dorința unei cât mai variate sugerări de stări sufletești, determină noua manieră pe care am putea-o numi primitivism liric.

Stările de cotropitoare tristeță le sugerează evocând în cadrul unui decor de primăvară — de-o pildă — înmormântarea unui soldat.

Azi e 'ntăia zi de primăvară,
De departe se aude rar, încet și cadentat,
Goarna la o 'nmormântare militară
De soldat...

Ca pe o cutie de mister l'au dus
A trecut de-alungul târgului agale:
Umbra unui corb ce-ar fi sburat pe sus
Indreptându-se spre ulițele goale

Pe-acelaș drum, în două săptămâni,
Prin grădini vor înflori cireși,
Și-or ieși la porți iubitele-i chiar mâni
Cu crenguți de zarzar prinse în cămeși.

Urcă-acuma dealul dela cimitir,
Goarna mai răsună iar victorioasă
Prin văzduhul tot sonor ca un clavier.
E o primăvară-atâta de frumoasă!
(Primăvara) «*Povestea Omului*».

Contrastul îi dă acestei bucăți o rezonanță mai gravă, iar utilizarea unui simplu eveniment în care nimic nu evocă ceva rar, neobicit, — formează maniera caracteristică a lui Demostene Botez

Elegiile intitulate «*Duminici*» oglindesc procedeul acesta mai bine ca oricare alte bucăți.

De undeva, spre sară, de departe
Am nostalgia tristă-a dragii mele,
Și-atunci pornesc pe străzile deșarte,
Și mă ucide liniștea din ele.

O muzică de mort s'aude-abea
Din nu știu care străzi îndepărtate.
Cine-a murit? Mi-i dor de draga mea
Duminici lungi, Duminici blestamate.

(Duminici «*Floarea Pământului*»)

Muzica de mort ce abea s'aude cine știe de unde, și evocarea morții, creiază admosfera de apăsătoare tristeță, de dureroasă înțelegere a vieții. De altfel în poezia lui Demostene Botez imaginea morții revine perzistent, obsedant aproape. Comparațiile în care ideea morții este cuprinsă nu lipsesc aproape din nici o poezie:

Și astăzi port pe străzile pustii,
Pe lângă ziduri, de clădiri deșarte
Chinuitor presentiment de moarte
Un gând ucis de neurastenii

sau:

Iar dealurile-au împietrit deșarte
Ca niște păsări cenușii și moarte
Căzute 'ntr'o celestă vânătoare.

sau:

Totul e pustiu
Ca într'o casă
Din care-a fost scos un mort
Pe-o zi frumoasă.

sau:

Ne-am despărțit, cum sunt despărțite două
[morminte...]
Mereu simt gândul morții laolaltă
Cu toată amintirea dragostei noastre.

Umbra morții se proiectează, gravă, implacabilă asupra vieții — iar imaginile albe, înveselitoare, par o aspră ironie în decorul funerar al existenței umane. Această atitudine, Demostene Botez o are în majoritatea elegiilor. «*Bufonul morții*» și «*Viitorul care ne suride*» sunt caracteristice. Pare că bucuria vieții este nemilos sugrumată de mâna nevăzută a morții. Familiaritatea cu imaginea doborâtore a sfârșitului existenței noastre, creiază o deosebită înclinare spre aspectele dezolante ale naturii. O voluptate a melancoliei, o aprigă dragoste pentru tristețe, iată esența lisirmului nou, plin de un gust amar pe care îl aduce Demostene Botez. Toamna apare ca decorul cel mai potrivit acestei senzibilități, citez: Pastel de toamnă, Vecerne de toamnă, Toamnă, (în primul volum «*Floarea Pământului*»), Viziune de toamnă, Toamnă, Toamnă timpurie, Toamnă pe țârn, Pustiu (tot motiv de toamnă) — în al doilea volum «*Povestea omului*». Complăcându-se în cadrul unei naturi cu tonalități de agonie, apare ca un cântăreț al sufletului care plutește deasupra Iașilor. Și nu pentru a indica mijloacele, reduse pe care acest poet le-ar avea îndemână, spunem că sensibilitatea lui poartă rezonanța Iașilor, ci pentru a indica sau mai bine zis a preciza o nuanță a liricei românești.

D-l G. Ibrăileanu vorbea într'un articol de o geografie a literaturii noastre, care ar descrie admirabil toate nuanțele sufletului românesc, după cum le-a exprimat în literatură diversele regiuni ale ținuturilor noastre. Avea dreptate: Demostene

Botez putem spune că demonstrează — admirabil, în volumul «*Povestea Omului*» teoria criticului leșan. Lirica lui nu numai că poartă pecetea sensibilității specific moldovenești, dar aduce un accent cu totul nou caracteristic, accertul neura-steniei, accentul bolnăvicios al sufletului leșan. E una din cele mai originale, mai caracteristice contribuții în literatura românească.

Poet de atmosferă, Demostene Botez creiază o nouă persepektivă, o nouă sursă de inspirație lirice românești. Pentru epoca aceasta de cumplită desorientare a literaturii, pentru poezia care a alunecat pe panta exuberanței verbale, atitudinea severă a lui Demostene Botez apare ca o energică muștrare. El nu face o acrobație verbală care ar

vrea să se justifice printr'un estetism sec, el de altfel își mărturisește viguros de îndrăzneț gândul în poezia «*Primitivism*» pe care am putea-o numi crezul lui estetic.

Rămânem toți așa de singuri iară!
Durerea doarme 'n noi ca într'o groapă,
Iar când nu poate 'n suflețe să 'ncapă,
Ce bine face-un muget lung de fiară.

Și niciodată — în literatura noastră nu a fost o mai mare nevoie de primitivism literar, decât în această epocă de prețiozitate literară, de estetism steril, când sufletul a fost eliminat ca un adaos inutil.

Poet al emoției Demostene Botez era menit să creieze o nouă poezie.

P E T Ö F I

1823—1923

de

Zoltán Frányó

UNGURII au doi Petöfi.

Unul este cel prefăcut în ședințele spiritiste ale societăților literare, dintr'un clocotitor temperament, într'un idol anemic, îngropat în stupide cărți de școală, micșorat, strivit, îngustat, de călăii tuturor mișcărilor literare, ceucid personalitățile adevărate pentru a le putea mai bine lipi pe fruntea răcită, buletinul unei formule.

Și celălalt.

Celălalt, care în acea zi istorică de Martie, a sunat alarma liberării binecuvântate și nepregătitoare, chiar împotriva acelor oameni ai căror moștenitori se căznesc astăzi încă, să înfrumusețeze gestul cinstit, cu podoabe de prisos, prefăcându-l în poză decorativă. Acest Petöfi, cu ritmul neînfrânat, este cel adevărat, unicul. În el stă gata să trăznească ecrasita veșnicei revoluții, în ale lui viziuni nestăpânite, în ale lui cuvinte sunătoare, plângătoare, dureroase și superbe se sbat profetii poetice, cuprinzând înăbușit sub crusta ideilor politice și naționale, focul ascuns din care va țâșni peste veacuri poate, de sub poștile stratificate ale umanității, din fraternitatea maghiară o fraternitate universală, după cum din frunzișul verde și mirositor, straturile milenare zămislesc prin apăsarea lor cărbunele lucios.

Cum primim noi astăzi, la o sută de ani dela nașterea sa, în perspectiva unei apocaliptice transformări a umanității, figura lui Petöfi?

Produsele moarte, valorile prăfuite ale unei estetice ortodoxe, ne mână ca o ceată de strigoi și ne face să găsim că tocmai în cele mai banale fraze se ascunde adevărul cel mai adânc, — trebuie numai să-i căutăm sensul la polii opuși. Astfel sunt pretențiunile celor ce vor să așeze pe Petöfi, la capitolul poezilor populari ai pusteii maghiare, sau ai cântăreților libertății.

Intr'adevăr s'ar potrivi, această calificare figurii lui Petöfi, dar numai atunci când am lărgi însemnătatea accepțiunii învechite și i-am simți conținutul mai bogat și mai viabil. Petöfi este poetul poporului, căci felul vorbei lui e răsărit din ogorul mănăs al graiului popular, căci, primele-i subiecte pe care le cântă, puerd din tradiția naivă și totuși turburătoare a cântecelor populare, căci idealul artistic al tinereții lui au fost visul unei democrații idealiste și năzuințele politice și economice ale poporului maghiar și ale burgheziei, identificate atunci cu poporul.

Originalitatea lui Petöfi; ceiace îl face să nu

semene cu nici un altul, și îi determină clar pozițiunea lui în timp, provine din aprofundarea și lărgirea posibilităților sale elementare. Din simplitatea vieții și poeziei sale, se naște sintetică și furtunoasă voința de libertate, potențată de toată intensitatea fanteziei.

Ca să înlătur o confuzie, trebuie să accentuez că voința de libertate nu poate fi măsurată, cu simpla explicație sociologică a noțiunii. La Petöfi dorința libertății, puternică și nestăpânită nu e un program literar sau politic, nici rezultatul autodidactismului, nici aplicarea înțelepciunii cărților brăcuite, ea stăpânește întreaga lu i viață sufletească hotărâște atitudinile față de natură, îi ordonează în conștiință reprezentările, îi intrupează fantazia, împinge, cu voie, sau fără voie, toate energiile creațiunii poetice, într'o direcție determinată.

Această voință de libertate, l-ar fi făcut singură poetul libertății, chiar dacă din întâmplare nu s'ar fi născut în ajunul revoluției. Dar faptul că el a apărut, nu din întâmplare, în mijlocul unui popor matur pentru revoluție, în ceasul hotărîtor, i-a dat, acestuia, din sufletul căruia pusesese, prin puterea geniului, posibilitatea de a-și manifesta năzuința și voința, ce se întâmplau a fi amândouă și ale timpului. Și printr'o rară minune ce nu aparține numai istoriei, ci mai mult desvoltării culturale, a imprimat poporului său un nou avânt și a hotărît soarta unei mari crize sociale.

Este neîndoios că, această voință de libertate, care a dominat întreaga sa individualitate și întreaga sa activitate, a căpătat-o și dela Francezi, din operele lui Voltaire și Rousseau, cari din cei dintâi ani l-au impresionat și însuflețit. Dar tocmai faptul că a fost preocupat în tinerețe de aceste lucruri și că nu l-a atras personalitatea mai plastică a lui Goethe, de-o pildă, sau romantismul, care influența întreaga viață intelectuală a occidentului, în timpul acela, e încă o dovadă a sănătății sufletești a lui Petöfi. Atât în ideologia cât și în toate înclinările și năzuințele sale, n'a fost preocupat de vre-o modă literară, ci de ideile sociale, cari începuseră să lucescă în Franța. În tânărlul acesta neînvinș, mândru, aspru și dornic, solidar cu întreaga umanitate, cetățean al lumii, trebuia să se afle poetul chemat al idealurilor omenirii, care să însemne mai mult, decât un ecou al curentelor literare din timpul său.

Această voință de libertate, în afară de înțelegerea logică și etică, liberatoare de povara tradi-

țiunei, nemărginită și neatârnată, este cea mai însemnată caracteristică a valorii lui poetice. Cu ea se află împreună o altă particularitate — rară în toată literatura lumii — intensitatea fantaziei sale, care transformă organic toate sentimentele și năzuințele în poezie, în mod natural.

Esteți rafinați, vor socoti poate poeziile lui Petöfi drept neîndămănețe, adesea chiar copilărești, fără să țină seamă că versurile sale nu erau perfecte, fiindcă în ele clocotia dorința de luptă. Fiecare poezie era o faptă, în fiecare vorbă grația soarta.

Petöfi nu este poetul revoluției dela 48, ci un poet revoluționar. În perspectiva luminoasă a unei înnoiri a umanității s'a ridicat pe el și rasa lui spre culmile libertății, deasupra efemerelor lupte de clase și partide, spre idealurile veșnice. Dar faptul că a fost amestecat într'o strămtă luptă de clase, a falsificat personalitatea sa.

El rupe cu toate autoritățile estetice și cu întreaga tradiție. În locul formei manicurate, introduce versul popular, căruia îi imprimă atâta forță, încât îi dă posibilitatea de a exprima subgestiv și puternic cel mai îndrăzneț ori mai subtil

gând. Avea misiunea să orienteze și să canalizeze năzuințele unui popor.

«Încă de mulți ani — scrie el în 17 Martie 1848, în ziarul său —, singura mea lectură, cartea serilor și dimineților mele, pâinea mea de toate zilele, este istoria Revoluției franceze, această nouă Evanghelie a lumii, în care Libertatea, al doilea Mesia al lumii, își vestește cuvântul. Mi-am întipărit în inimă toate cuvintele și literile ei și acolo literile moarte au devenit vii și locul a devenit prea strîmt pentru trezirea lor și pentru frământarea fără răgaz, din mine».

Cu intuiție de «vates», a prevestit cu o arzătoare credință, din 1845 încă, vijelia.

Viziunile sale se învălmășesc în ritmuri precipitate, într'un neîntrerupt crescendo, până în ziua hotărîtoare a morții sale, a vitezei morții, dela Sighișoara, 31 Iulie 1849.

Tempul a potențat importanța operei sale. Dintr'un poet al unor aspirații naționale, forța interioară a versurilor, dând un sens mai larg inspirației, îl ridică la rangul unui poet, căruia umanitatea trebuie să-i rămână datoare.

C R O N I C A T I P A R U L U I I N 1 9 2 2

scrisă pentru Calendarul «Ideei Europene»

de

Emanoil Bucuța

ANUL trecut a adus poate cărți mai bune decât cel din care ieșim acum. Dar acesta nu l-a lăsat mai puțin cu câțiva pași îndărăt. Meritele lui sunt de altfel mai statornice. Cu el am mers; cu ceilalți ne-am uitat numai împrejur, de pe o înălțime.

O carte bună face și ea parte din acele rare uimiri, pentru care trăiești, pe care le-astepti și care vin când vor, după potrivele nepătrunse, meteoric. Nu te pricepi s'o chemi și nu știi cui ai s'o mulțumești. Filozofia artei și critica distrugând drepturile când ale personalității și înzestrării însăși, când ale clipei istorice, răsunătoare prin veacuri, ca o Eroiță, și când ale mediului, pregătit cu încetul pentru această floare de taină, a lăsat la urmă numai opera, fără legături, vie, luminoasă. Făuritorii ei nu se mai vedeau, ca aceia ai lumii, cu atâtea geneze fără noimă și născocite, sau ai ori carei minuni.

O carte puternică îneamnă un an și-l acopere, ca o stea un loc pe cer. Trebuie s'o dai la o parte ca să descoperi munca adevărată a unei vremi. Unde lipsește, aceasta se întinde înaintea ochilor cu toată forfota ei bogată în puțințe. Și din anul nostru a lipsit.

Pentru stima față de operele lor viitoare, nu vom vorbi, ca prietenii sau căpitanii noștri literari, umblători după recrutări desnădăjduite pentru o oaste peste care scuturăturile de buzdugan să capete un înțeles, nici de «Aur sterp», al d-lui Philippide, «ca de o ghirlandă de poeme aruncate dincolo de veac», nici de «Peste mări și țări», ale d-lui Lt.-Colonel Condiescu, ca de o ofensivă de «imperialism cultural».

Am avut un an de organizare a tiparului. Scăpat de crizele proprii, în legătură cu războiul și distrugerile lui, sau cu potrivirea după împrejurările, la noi tot pe atât economice cât naționale, de după el, tiparul s'a apucat să aducă la împlinire ceva din nouile planuri: o tehnică europeană și un program cultural. Crizele, în care mai e acum sau care-l mai adastă, nu mai sunt, decât în foarte mică parte, ale lui, ci ale târgului îndeobște. Toate puterile, și ale lui alături de ele, însă în pro-

porție, și fără să se istovească sau să se mai întrerupa, vor lucra să le înlăture.

Marile edituri parte au trecut în alte mâini mai destoinice, parte au dus mai departe procesul de concentrare și specializare. Intre ele s'a ivit, într'o întrecere prețioasă, de capital și mașinism, și încercând să încăuneze în locul experienței și negustorismului rutinar, drepturile gustului și ale originalității îndrăznețe, «Cultura Națională». Piața e încă sub mirarea întâului ei val de douăzeci și cinci de volume, strănse, gătite, scumpe, mândre. Tot aici trebuie amintită inițiativa de înlesnire a răspândirii și cunoașterii publicațiilor pe care o urmărește, «Centrala Cărții» și buletinul ei bibliografic.

Organizarea culturală se vadește, întâiu, în precumpănirea retipăririlor. Clasicii noștri au început să iasă în serie. Față de ei, ca număr de opere și de exemplare, scriitorii noi au rămas în minoritate. În al doilea rând, s'a pus la cale mult mai programatic, traducerea din literaturile lumii, cu traducători cari să cunoască ceva mai bine decât în trecut și limba în care talmăcesc, dar, ceace era o raritate, când nu era vorba de volapükul universal al francezei, și pe aceea a originalului. Apoi, lucrările care rar nu mai cuprind doar câteva domenii, ci încep să mulțumească cele mai felurite preocupări, dela literatură frumoasă, critică, de călătorii, memorii, cugetări, războiu, de copii, și istorică, până la cartea grea de tehnică și știință sau la cărticica și pamfletul volant politic. Și, în sfârșit, tirajul a sporit la cifre ieri neînchipuit. Cea mai mare editură a noastră a tipărit anul acesta peste 1.000.000 de exemplare cărți didactice, 700.000 literatură, știință și cultură generală, 200.000 biblioteci de popularizare, 50.000 reviste.

Gazetele își continuă coborâșul de americanizare, dar litera tipărită în tot mai multă măsură dincolo, le scade însemnătatea. Revistele sunt, ca viecea vremii, neastâmpărate, în căutări și cu năzuințe de stilizare.

Acestea nu sunt cuceriri mai mici pentru cetatea cu multe turle de soare, a minții, cât ar fi două, trei cărți — minuni, care sparg foile obosite ale istoriei literaturii.

CRONICA MĂRUNTĂ

INTR'O gazetă basarabeană, descoperim un patriotic bilanț al contribuției moldovenești la cultura moscovită. În afară de Cantemir, prințul cărturar cu peruca inelată, în afară de ambasadorul lui Petru cel Mare, acel ciudat și aventuros Neculai Spătarul, în afară de Petru Movilă întemeietorul celei dintâi universități ruse la Kiev, și în afară de românul Herăscu, întemeietor al celeilalte universități, de la Moscova, mai aflăm și despre alții mai mărunți și aproape cu desăvârșire necunoscuți slabei noastre informațiuni. E mai întâi Tolstoi Grosul, care a așternut pe planșetă prima hartă a ținuturilor arătore din Basarabia și Cherson, acum vreo trei sferturi de veac, cu douăzeci de ani înainte de învățatul geograf Orth, și e pe urmă Pavel Berindei Cucinsckii, scriitor al epopeii *Rosiada*, unde se află descrisă cucerirea Crimeii de către Ivan cel Groaznic. Despre această din urmă operă, ne asigură gazeta basarabeană că rusul Lascov, ar fi pomenit-o în scrierile lui cu fierbinți cuvinte de laudă, ca bunăoară: «dacă englezii au pe Milton, italienii pe Torquato Tasso, portughezii pe Camoens; noi avem pe Berindei al nostru...»

Am cercetat cu multă curiozitate numele Miltonului rus de origină moldoveană, în amănunțit documentată «Histoire de la Littérature Russe», a lui Waliszewski. Dar n'am dat acolo nici de Berindei, nici de Cucinsckii, și nici de «Rosiada», și ceea ce mai uimitor fu, nici de Lascov, a cărui autoritate a uns cu mirul ales geniul lui Berindei. (Să fie oare vorba de Lieskov?)

Departate de a crede că «Rosiada» nu există, păstrăm cu modestă lipsă de patriotism, rezervele întru ce privește aprecierile lui Lascov. Am avut și noi Daciadele, Traianadele, Negreiaele, Dragoșadele noastre, pe care foarte mulți Lascovi moldoveni ori valahi, le vor fi asemuit pe vremuri cu Eneida, Lusiadele ori Paradisul Pierdut. Dar de aici până la existența vr'unui Milton propriu zis național, care să-și fi găsit paradisul poetic, chiar în limba lui Pușchin, e drum prea lung și prea anevoios de străbătut sub povara atâtor de grave comparații.

NAȚIE de țărani dunăreni, am rămas în ingenuitatea noastră, tributari admirativi ai Apusului. Cât timp un pictor, un cântăreț, un sculptor ori un actor, sălășluște printre noi, ciocnește păhăruțul de țuică autohtonă la Mircea și bea șfarțuri cu rom la Capșa, rămâne un muritor de rând, fără prea mare credit în cerul amicilor. Știi unde-și croiește hainele, cât plătește perechea de ghete, și cu cât a rămas dator, în anii bohemei, proprietăresei de camere mobilate. După o expoziție, un concert sau o reprezentație la Paris, ori în altă capitală apuseană; compatriotul întors saltă deodată în ochii confratilor, ridicat de trampolina străinătății, mai sus decât aveau să-l urce cu trudă, zece ani de muncă obscură acasă. Bine ori rău — faptul rămâne așa. De altfel, Parisul ne-a trimis îndărăt în această lună ultimă — câțiva concețteni cu valuta urcată pe bun merit, de critica franceză. E pictorul Stoenescu care-a expus la Atheneu împreună cu sculptorul atât de viguros, Jalea; e Iser, al cărui succes la Salonul de toamnă parizian ni l-au împărțit revistele de artă fran-

ceze; e mai tânăr și mai puțin cunoscut acest pictor al luminei ce va expune în decursul tot al acestei luni, la Atheneu; Paul Scorțescu. Despre expoziția Iser, ne rezervăm plăcerea de a vorbi mai pe îndelete în numărul viitor, închinat în întregime acestui desăvârșit meșter din generația sa, întors de pe plaiuri streine. Ne mărginim de astădată a însemna aici, numai câteva lucruri rostite de alții, aiurea, despre cel mai tânăr dintre întorșii de peste granițe. Cu ușurința lui de lucru, risipită adeseori cu o tinerească frenezie, Paul Scorțescu n'a inspirat dela început toată încrederea ce merita. Elev al lui J. P. Laurens și Cormon, a rămas cu o tehnică a desenului și o corecție de linie, ce nu mai par obicinuite într'o vreme în care tinerile școli picturale, sacrifică linia pentru pata de culoare. Despre pânzele găzduite în anii trecuți la Salonul de toamnă, la Nationale des Beaux-Arts, și în expozițiile particulare dela galeria Reitlinger din Paris, sau la Marsilia, Canne și Biaritz; cronicarii parizieni au scris cuvinte de laudă. Imi amintesc mai cu seamă articolul lui Clément Morro, din «Revue Moderne», însoțit de reproduceri, unde se spunea atunci că printre pictorii Coastei de Azur, Scorțescu e poate cel mai luminos, fiindcă înțelege să se depărteze de mohorâtele culori ce întristează pictura modernă și isbutește să ne dea acele vibrații de lumină ce mângăie retina ca o caldă broboadă de raze.

Aceleași constatări le făceau cronicarii lui Le Gaulois, Le Temps și New-York-Herald. Pânzele cele mai proaspete, aduse aci, după o expoziție cu succes la Londra, ne plimbă în alte țărâmurii luminoase. La Constantinopol, la Scutari, câte-va la Balcic. Se vede acolo o străduință bine lămurită de a topi într'o singură formulă impresionismul — exces de culoare și lumină, cu cubismul — exces de construcție și linie. Cel dintâi sacrifică totul vibrației cromatice, cel din urmă construcției maselor. Pânzele lui Scorțescu larg construite din suprafețe rectangulare, păstrează atmosfera și culoarea; fac o punte între învățămintele cruțate de exagerările dintr'o parte și alta, împacându-le într'o formulă echilibrată. Rămâne ca timpul să desăvârșească aceste încă tinere începuturi.

O revistă ce moare, e o lăuminiță mai puțin în slab luminată încăpere a literaturii românești. Chiar când n'a strălucit cu deosebire decât în închipuirea celor ce slujeau în jurul feștilor fumegoase, și încă întunericul după ultima pălpăire, lasă în urmă o întristare. Ne împuținăm. Departate de acea netrebnică bucurie a lumânărarului ce-și vede concurentul de peste drum, închizând prăvălia cu un ceas mai devreme; n'am simțit decât părere de rău la încetarea din viață a «Sburătorului», cărmuit ei ani în primejdioase văzduhuri literare de înaripata fantezie a d-lui Lovinescu. «Sburătorul» își încheie viața cu o mulțumire de sine, pe care o invidiem. În cel din urmă număr, d-l Eugen Lovinescu, mărturisese răspicat că și-a ajuns ținta. E o moarte liniștită, cu cugetul împăcat. Ținta fusese: «să descopere talente tinere, să le disciplineze și să le impună prin insistența și autoritatea sa». Că a isbutit ne-o repetă acel ce ținea în mână frânele Pegasului. E un testament

duios pe care de prisos l-am discuta aici, deși «valorile literare pozitive» descoperite, disciplinate și impuse de «Sburătorul», fac în alte părți rușinos stagiul la coșul redacțiilor și deși, mulți scriitori uciși de tăiușul autoritar al d-lui Lovineascu, continuă să trăească foarte liniștit, și prospiciază.

Dar nu e vorba de asta. O harță pe un morământ e îndeletnicire puțin pioasă.

Se vorbește de indiferența publicului; mulțimea cetitoare e discret invinuită de desăvârșită nepăsare. Și e o învinuire nedreaptă. Cetitori au revistele indescutute — am avut sub ochi deunăzi o aproximativă statistică. E locul dar să nu calomniem acest cetățean de treabă, care găsește răgaz în această vreme de alte îngrijorări, să cumpere dela chioșc o revistă cu versuri, și să o răsfoiască, măcar pentru a afla vag despre cutare ori cutare nume ce i-a isbit auzul. E într'adevăr disproporție mare, între cetitorii gazetelor de politică și de reportaj de senzație, și acei de subțire literatură. Dar sînt câteva mii, cinci șase mii de oameni, cari de fapt întrețin toată literatura noastră, cumpără tot ce se tipărește și uneori se străduie să și cetească; — numărul acesta de ciudați muritori se află și nici cu atenuata răspundere de muribund, nu e just a-i calomnia. Revistele mor și vor pieri din alte pricini, de pură gospodărie. Din prea marea scumpete a tiparului, din jefuirea sistematică a mijlocitorilor vânzători, din nepuțință. Și această mărturie trebuie făcută, cetitorului necunoscut ce-ți urmărește slova, tocmai pentru a «avea odihna conștiinței împăcate».

Ori «Sburătorul» n'a avut într'adevăr cetitori și atunci vina, observați puțin, nu cade numai decât toată, asupra acestui biet public, căruia trei ani i-ai impus fantezia valorilor tale și le-a digerat, fără să crăcească.

UN afiș lipit pe zid, nu trebuie să fie numai decât un amestec strigător de culori, monstruos și nerod. Atenția trecătorului se cucerește și altfel. Ba mai mult chiar — altfel. Aiurea există de mult o artă a placatelor, ce din recomandarea unui lichior călugăresc ori a unui săpun de toaletă intimă, a știut totuși să facă ochiului o desfătare.

Ne amintim câte-va, de Sem, Capielo, Paleologu, din imbinare de linii simple și de culori necertate între ele, care nu se pot uita ca adevărate tablouri de artă. La noi urâtenia orașelor și murdăria zidurilor, se desăvârșește complect atunci când un om cu bidineaua de cocă mai lipește pe peretele grunzos și foile de hârtie, unde singura risipă de gust și istețime, se manifestă în litere de o șchioapă tipărite în vâpsea de curcubeu. Am văzut un afiș al «Culturei Naționale», simplu și sever ca însăși intențiile editurii, pe urmă un afiș al «Rampei», altul ce se tipărește acum al «Revistei Vremei», și poate acele două ce au stăruit mai mult într'o intenție artistică; ale «Gândirei» și ale revistei de polemică «Hiena». Aici se pare că s'au mărginit în acest an, toate încercările de a împământenii o dorință de frumos în însăși grijiile de gospodărie negustorească. A fost și o expoziție a proiectelor de afiș, prezentate la concursul «Flacării», cu lucruri interesante unele, într'o sumă de foarte banale plagiate ale afișelor străine, mimetizate gustului național. Vina n'o poartă poate cu totul, numai întreprinderile mari industriale ori de comerț, dacă își fac cunoscută marfa sub o etichetă de gust mai puțin decât îndoelnic. Mai cade și asupra celor câțiva desenatori și pictori,

cari n'au știut să-și facă ascultată și fantezia lor, ce-ar fi putut cu afișul masiv al unei uzine ori feminin al unei creme de față, să aducă puțină înveselire gardurilor de loc viran. Ne-a fost dat să admirăm în casa unui pictor cu gustul subțire o serie de placate pentru A. C. F. acea «Asociație creștină femenină», ce vrea printr'o loterie să înfăptue un cămin pentru studente și funcționare. Erau câte-va proiecte cu deosebire frumoase, seminate de câțiva pictori și câteva pictorițe cu talentul neîndoios și intrat în maturitate. Dar mai erau și câte-va încercări tinerești, îndrăznețe și interesante, vre-o 6—7 din cele vre-o trei zeci prezentate de elevii «Academiei libere» de pictură, care meritau cuvinte bune și puteau da de gândit, celor ce-ar vrea să înțeleagă că și din această se poate face o artă, ce-ar uni, ca să uzăm de un vechiu clișeu; — frumosul cu utilul, în cel mai fericit chip.

NEINCHIPUIT de anevoioasă e alcătuirea cărților de vulgarizare științifică. Aproape toate cad într'un păcat comun. Ori nu-și implinesc menirea, se adresează tot unui public restrâns, inițiat întrucâtva în tainele de laborator; — ori în dorința de a fi pe înțelesul tuturor, fac știința vulgară, crezând a o vulgariza.

Volumul «Cronici Științifice», tipărit de «Cultura Națională», în care profesorul universitar, G. G. Longinescu, își adună foiletoanele publicate odinioară în «Voința Națională», deschide un drum încă nestrăbătut decât de puțini și singuratici pelirini. E inaugurarea unei biblioteci de care aveam grabnică nevoie.

Din povestirea unei pete de vin roșu, răsturnat pe fața albă de masă a unui copios dejun; din paginile de odihnitoare meditație pe țărmul mării, contemplând neodihnitul sbucium al talazurilor; din discutarea unui anunț prefectorial, ce interzice călcarea ierbei sub amenințarea amendei, condeii alunecă nesimțit la expunere de adevăruri științifice proaspete ori vechi cât veacurile, și o învățătură mai mult se strecoară furii, înainte de a prinde de veste, mai ademenitor chiar ades, decât lectura unei pagini de literatură sadea. S'a vorbit atâta de fapte bune, și s'au găsit atătora intenții generoase în ultima vreme, încât n'am avea ce spune nesupărător de banal, acestui popularizator discret, care de ani, trudește să spargă indiferența tineretului pentru știința care nu întotdeauna e aridă.

Volumul editat de «Cultura Națională» vine să desăvârșească opera, și aceia orgolioasă în discreția ei, a revistei «Natura» de adevărata răspândire a actualității lor științifice, pe înțelesul și la îndemâna tuturor.

NANSEN, omul gheturilor polare, a fost cinstit cu premiul «Nobel» pentru pace. E încă trează în amintirea tuturor, emoția acelor ceasuri de tineretă, când la lumina lămpii, până în pragul zorilor, ne îmbătam de povestirea peripețiilor prin care trecea corabia «Fram» ancorată la marginea pustiului de gheață. Era acolo și descripția duioasă a unui Crăciun, sărbătorit în mijlocul banchizelor, cu un praznic de conserve sărate, cu o petrecere «însoțită de dans», în ritmul unui acordeon, în salonul bordului. Pe urmă, după câte-va zile, căpitanul lăsa în urmă corabia cu pântecul părâind în strân-

soarea ghețurilor, și cu un singur tovarăș și câțiva câini, se infunda în ținuturile tăcerii albe, către coliba de zăpadă unde trebuia să ierneze și de unde avea să plece mai departe, în cercetarea locurilor nestrăbătute încă de picior omenesc.

După douăzeci și cinci de ani, dela aceste peri-peții, Nansen e încă tânăr, cu figura roșie și copilărească, colcăitor de inițiativă și cu inima deschisă suferințelor omenești; el care le cunoaște dureros învățate din solitudinea neomenească a polului. Ceiace face de doi ani, pentru a scăpa de moarte milioanele de flămânzi ai Rusiei, întrece poate cu mult și curajul și tenacitatea pe care le-a irosit odinioară, ca să ajungă într'acel punct înghețat din creștetul pământului, unde să înfigă un steag spre nedumerirea urșilor albi și focolor cu coadă de pește. Apelul lui din iarna trecută, să adune câte doisprezece franci în valută franțuzească, pentru a scăpa cu vieață câte un copil din guberniile Volgei și Samarei, cu acest preț, a avut răsunet în Occidentul antisovietic, și a ferit de pieire câte-va milioane de prunci. Cuvântul lui căpăta tărie de convingeri profetice. Și numai pentru aceasta de ar fi, fără să se mai amintească organizația de repatriere a prizonierilor din timpul războiului, sau grija ce poartă astăzi setelor de mii de refugiați din Asia minoră care bejănesc acum pe drumurile Traciei; — și încă premiul pacifist al celui ce-și plătește cu dansul, târziu, păcatul de a fi născocit ucigătoarea dinamită, nu putea fi îndreptat mai bine, către un om mai umanizat, în aceste vremuri de conferințe și sfaturi ce nu știu potoli vrăjmășia dintre oameni.

SE apropie o sută de ani dela moartea lui Byron. Și nu se știe dacă puritana Britanie va găsi cu cale să sărbătorească, iertând, amintirea lordului poet, care a fost izgonit în exil să-și ispășească păcătuirile, după cum după opt decenii Wilde avea să le plătească, cu doi ani de temniță grea.

Tocmai asupra acestei vieți sentimentale, cu iubiri nelegiuite și cu peri-peții romantice, se pot cu lege amănunte inedite din cele două volume de scrisori, *Lord Byron's Correspondence*, tipărite de editorul John Murray din Londra. Mai era până astăzi încă o urmă de îndoială întru ce privește dragostea vinovată a poetului de dumnezeiască frumusețe, pentru sora lui vitregă, Augusta Leigh. Scrisorile cetite acum nu mai îngăduie nesiguranța. Căci, la 1814, când Augusta Leigh, născu o fetiță, Byron scria senin: *It is not an «ape»; and, if it is, that must be my fault* — «nu e o «maimuță», și, dacă e asta trebuie să fie vina mea». Totuș nici o clipă Byron n'a încetat să desvinovățească femeia care îl iubise cel mai credincios, și poate cel mai înțelegător cu putință. Amândoi fuseseră înstrăinați din copilărie. Când s'au regăsit la un loc trecuseră de adolescență. După însăș mărturisirea poetului, ea nu înțelase primejdia iubirii care din frățească devenea vinovată, decât atunci când era prea târziu. Dacă însă, după o sută de ani, în dramatica pasiune care sfârși cu fuga lui Byron, Augustina Leigh, apare încă victimă; lady Carolina Lamb, cealaltă iubită a poetului învie și acum din scrisori, ca o ființă demoniacă. Era o femeie de rară frumusețe; suplă și delicată, cu părul auriu, cu ochi de culoarea alunelor și cu vocea de o desmierdătoare mlădiere. Și aceasta minunată făptură fusese înzestrată de ursitori cu cea mai drăcească fire: perfidă, vanitoasă, încăpățanată,

fantastică și de o prodigioasă energie când era vorba să-și ingenuche amantii — cari au fost numeroși. În ceasurile celei dintâi iubiri, toate aceste cusururi păzură lui Byron încântătoare.

Mai târziu făcură din vieața amândora un iad, în care «marele tartor» era femeia.

Episoade tragice se desfășurară vertiginos: saltare sparte, pahare sfărâmate, fotografiile de femei arse, scene furtunoase în sălile de bal, indiscrețiuni șoptite la urechile prietenilor, tot ce poate născoci o femeie cu inchipuirea drăcească pentru a turba un om a cărei tărie fusese o marmoreană liniște. Intre aceste două iubiri furtunoase, vieața casnică a poetului venea să desăvârșească dezastrarele sentimentale. Annabella Milbark, nevasta legiuită a lui Byron, nu pierdea nici un prilej, să-l întrebze cu compătimire, când «se va lecu de mania prostească de a scrie versuri».

Și pentru a-l «decu», cu percheziții săptămânale în manuscrise, încerca să-l desguste de o îndeletnicire, hotărât neonorabilă.

Pe această femeie, Byron, totuș a iubit-o până la moarte. În exil a cerșit mijlocirea d-nei de Staël pentru a-i obține iertare; Stendhal a asistat la Milan, la desnădejdea lui neputincioasă.

Din cele cinci sute de scrisori adunate de editorul londonez, vieața romantică a cântărețului troscriș, apare astfel încăodată turmentată de pasiuni, de droguri, de alcool, de excitante, de pueluri, și de iubiri — vieața de o mișcătoare inondiență, în care străbătea totuș himera unei iubiri unice, dorința unei femei care să-l scape ide el însuș.

CÂND s'a jucat «Scrisoarea pierdută», la teatrul maghiar din Cluj, au fost cerute cu împrumut costumele dela teatrul românesc. Artiștii unguri nu le-au îmbrăcat totuși. Și am văzut atunci, în loc de Cațavencii și Farfurizii noștri, în generoasele lor costume pașoptiste, un soi de pastori lutherani și dascăli de școli confesionale ungurești, cu jileți de cioclu încheiate până la gât și cu redingote ce puteau face cu isbândă, concurență oricărui antireu monahal.

A fost mai mult o localizare, ce părea că amuză nespus pe unguri. Pentru necunoscătorii graiului aspru ca o vecinică dojană, rămăneau aceste costume și veselie a spectatorilor, cel mai limpede indiciu că ungurii își regăseau pe scenă brânzovenesții și farfurizii indigeni.

Că piesa a plăcut, atât cât îngăduie plăcere o vanitate națională încă rănită, nu mai începe nici o îndoială. Că repetata tânguare a cetățeanului turmentat — a putut picura în sufletele ascultătorilor întreagă durerea ei umană — a fost mai greu de înțeles. Ne îndrumam, noi cei ce nu știam ungurește, doar după scheletul anecdotic al piesei, după intrările și ieșirile personajilor și după exploziile de răs. Se pare că cel mai mare succes l'a avut cuvântul «petroleum», («da ce, vrei să beau gaz?») — expresie care a părut ungarilor, o foarte proaspătă și hazlie nouate. Să fi fost oare numai farsa cu scrisoarea ce se pierde și se găsește de mai multe ori în șir, și cele câteva vorbe de duh, mai tari, cauza bunei primiri ce-au făcut spectatori unguri traducerii d-lui Kador? Ori e la mijloc și puțină diplomație; acceptarea unei piese românești, fiindcă interese — e locul să vorbim de «cuisse» — o cereau?

Nu ne rămâne decât să credem cele scrise de Ignotus, că au isbutit și cărturarii unguri, să de-

slușească în piesa dramaturgului nostru, biciuitoarea satiră a acestei «drăcii a domnilor» cum numesc țărani maghiari politica — aceiași se vede, sub toate latitudinile planetei.

STRĂDUINȚELE pacifiste, vor însemna vorbe risipite de prisos, atâta vreme cât copii sunt crescuți în cultul lui Napoleon mai mult decât al lui Pasteur, și din fragedă vârstă învățați să intoneze cu ochii înflăcărați și cu pumnii strânși: la Marseilaise, It's a long way to Tipperary, Die Wacht am Rhein, Stripes an Stars, Flotte petit drapeau...

O literatură pacifistă, apostolică și generoasă, a luat ființă după războiu, în țările biruite ca și cele victorioase, ca o mărturie mai mult că sub amăgitoare consolare a biruinței, nu se ascund decât aceleași răni mușcate de glonț în trupul și în sufletul ostașilor, deoparte ori de alta a șanturilor cu rețele de sarmă. Cea mai nouă carte de pacinică propovăduire, ne-o trimite Roger Avermaete, director al revistei și editurii de arte Lumière din Anvers, și colaborator mai vechiu al revistei noastre, unde cu începutul acestui an reia o serie de scrieri asupra literaturii și artei belgiene. Volumul intitulat *Quand les enfants se battent*, cu o prefață de Henri Barbusse, și tipărit în îndoită ediție, «Lumière» și «Clarté», isbutește sub înfățișare de farsă satirică să înfigă în suflet meditații grave. E spectacolul unei bătălii de copii, cu oșteni de plumb și fortificații jucării, cari ca și oameni se înfierbântă într-o încăerare dezastruoasă pentru amândouă taberile. Marele regizor al spectacolului, care simbolic poate fi Dumnezeu ori destinul, nu face alt decât să lase încăerarea la voia întâmplării, până la sfârșit, fiindcă «totul sfârșește întotdeauna printr-o împăcare»; — când se bat copii, îndură numai jucăriile». Copii, minusculi actori se servesc de actori mai mărunți: jucării și soldați. Ii alinie, îi trec în revistă, după paradă îi aruncă spre tabăra vrăjmașă, mici soldați de plumb ce au totuș cap, ochi și piept, și suflet înlăuntru, ca adevărații soldați și ca și dâșii, nu văd și nu există, decât dacă sunt în masă, mulți, mii și sute de mii, divizii și armate.

Farsa cu aceste elementare mijloace, din gestulații și învrăjmășiri copilărești, aruncă încă o sămânță de gând, din care va să înmugurească poate, s'o nădăjduim, cândva, liniștita coabitoare a națiilor pe planetă.

POETUL maghiar Zoltán Frányó e prețuit în cercurile literare ungurești mai mult pentru traducerile sale din lirica mondială, decât pentru impecabilele-i sonete, pe care le dă cu sgarcenie publicității, fără să le fi strâns încă într'un volum. Opera sa de tălmăcitor al cântecului de prețindeni e considerabilă. O vastă antologie, începând cu Grecii și Romanii și sfârșind cu Japonezii de azi, e în pregătire. Publicațiile literare maghiare dau foarte adesea pagini dintr'însa. De curând poetul a făcut să apară în frumoasa ediție a lui «Hellas-Verlag» din Viena, un Baudelaire și un Verlaine în text paralel francez-maghiar. Dexteritatea de tălmăcitor a d-lui Frányó are calitățile unei oglinzi de cristal: răstoarnă originalul în traducere, cuvânt în cuvânt și sonoritate în sonoritate.

Zoltán Frányó prepară în acelaș timp o antologie românească în ungurește, dela Eminescu până la poezii de azi. Căci d-sa e nu numai un prieten al nostru, ci prietenul unei idei în care crede cu religiozitate: ideea împrietenirii culturale a Maghiarilor cu Românii. E un prieten al Românilor fiindcă se socoate un prea bun maghiar. Pentru aceasta, cu întreaga unguurime revoluționară, pribeagă azi din voința lui Horthy, el suferă, dincolo de granițele patriei sale, visând sub teii dela Mödling ori în redacțiile vieneze, împreună cu tovarășii lui de credință și de suferință, era de aur a împăcării popoarelor noastre. Și sunt mulți acești prieteni maghiari pe cari noi nu-i cunoaștem, dar cu sufletul și cu durerea cărora vibrăm la olaltă în nădejdea unui viitor mai bun, în care și noi credem.

Gândirea va căuta neconținut spre zarea încinsă de curcubeul acestei împăcări culturale. Și va deschide, frățește paginile sale oricui va grăbi cu un pas apropierea.

Numărul viitor al GÂNDIREI, va apărea în mod excepțional, ilustrat în interior și în suplimente cu reproduceri din expoziția ISER, ce se va deschide la 4 Februarie a. c. în sălile Mozart. Exemplarul, cu două suplimente special tipărite, se va pune în vânzare în ziua de 3 Februarie, cu prețul de 7 LEI.